

Hebben, Beheren en Verkrijgen

Collectie- en acquisitieonderzoek Noord-Hollands Archief

Gereviewd door: Klaartje Pompe, Harco Gorter, Mieke Schaap

Inhoud

Inleiding	5
Opzet	5
Vraagstelling	5
Afbakening en methodiek	5
Mogelijke beperkingen.....	6
Kwantitatieve analyse	8
Aantallen	10
Geografisch.....	10
Periode	12
Kwalitatieve analyse	14
Categorieën	15
Trendanalyse	17
Domein 1: Politiek en Openbaar bestuur	17
Domein 2: Recht	18
Domein 3: Economie	18
Domein 4: Werk en inkomen.....	19
Domein 5: Welzijn	19
Domein 6: Wonen	20
Domein 7: Onderwijs en wetenschap	20
Domein 8: Gezondheid.....	21
Domein 9: Veiligheid	21
Domein 10: Verkeer en Vervoer.....	22
Domein 11: Natuur en Milieu.....	22
Domein 12: Cultuur: Leefstijl en mentaliteit	23
Conclusies.....	26
Onderzoek	26
Beheertechnisch.....	26
Institutioneel. Lacunes en weelde.....	27
Non-normatieve groepen.....	27
Type en datering.....	28
Geografische spreiding.....	28

Algemeen.....	29
Aanbevelingen en vervolgvragen	30
BIJLAGE 1. Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens per deelnemer	31

Inleiding

Opzet

Tussen eind 2013 en begin 2015 is er binnen het Noord-Hollands Archief (NHA) gewerkt aan een evaluatie en herijking van het bestaande acquisitiebeleid. Een van de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek naar dit nieuwe acquisitiebeleid is dat het voor het proces van selectie en waardering van belang is om te weten welke en wat voor soort archieven we in huis hebben en we nog dienen te acquireren om een zo representatief mogelijk beeld van het verleden te kunnen geven.¹

Dit onderzoek heeft nu tot doel om door middel van een kwantitatieve en een kwalitatieve bestandsanalyse eerst in kaart te brengen *wat* wij precies aan archieven en collecties in huis hebben en *welke* onderwerpen en gebeurtenissen deze dekken. Met behulp van de door het Nationaal Archief ontwikkelde Maatschappijbrede Trendanalyse 1976-2005 kunnen deze archieven en collecties vergeleken worden met landelijke trends en bepaald worden in welke mate en op welke manier de landelijke trends zich vertalen naar het werkingsgebied van het NHA.

Aan de hand van deze analyses en vergelijkingen kunnen er lacunes, maar ook juist de weelde, in de documentatie over de samenleving worden geïdentificeerd. Deze kennis kan vervolgens dienen voor een beter onderbouwd en eventueel doelgericht acquisitiebeleid.

Vraagstelling

Om te komen tot een concrete leemtelijst die als handvat kan dienen voor acquisitievraagstukken binnen het NHA richt het onderzoek zich op drie hoofdvragen:

- Welke landelijke trends hebben zich op lokaal niveau in het werkingsgebied van het Noord-Hollands Archief tussen 1945-2015?
- Hoe verhouden de aanwezige archieven en collecties zich tot deze geschiedenis? Wat is hiervan al aanwezig?
- Welke onderdelen van de maatschappij zijn niet of nauwelijks vertegenwoordigd in de archieven?

Afbakening en methodiek

Dit onderzoek spitst zich vooral op de samenleving en maatschappij in het werkingsgebied² na de Tweede Wereldoorlog. Als gevolg hiervan richten we ons dan ook voornamelijk op *particuliere archieven*. Deze afbakening is om verschillende redenen tot stand gekomen.

Ten eerste is de methodiek afgeleid van het onderzoek naar een nieuwe selectie- en waarderingsmethodiek door de Commissie Waardering en Selectie onder leiding van Prof.dr. Charles Jeurgens. Dit is samengevat in het rapport 'Gewaardeerd Verleden' uit 2007. Dit rapport stelde dat de tot dan toe geldende waardering- en selectiemethoden bij archiefinstellingen nog te veel gericht was op het uitgangspunt van de overheid. Zo zijn overheidsinstellingen volgens de archiefwet 1995 al verplicht om periodiek hun archieven over te brengen naar archiefbewaarplaatsen. Particulieren

---

¹ Zie ook actielijn 12 van het meerjarenbeleidsplan 'Balans en perspectief, beleidsplan 2013-2016' van het Noord-Hollands Archief.

² Het werkingsgebied bestaat uit de gemeenten Haarlem, Velsen, Bloemendaal, Heemstede, Heemskerk, Aalsmeer, Uitgeest, Uithoorn, Beverwijk, Haarlemmermeer, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Zandvoort en diverse waterschappen en veiligheidsregio's. De provincie Noord-Holland geldt hierbij alleen op het niveau van het rijk.

hebben deze plicht echter niet. Hierdoor is de aanwezige documentatie over de samenleving enigszins eenzijdig en beschrijft het de samenleving vooral vanuit het perspectief van de overheid en haar interactie met de maatschappij. Dit perspectief was volgens het rapport ontoereikend om de huidige maatschappelijke taak van archieven, namelijk om de samenleving als geheel te documenteren, te vervullen. Om de samenleving goed te kunnen documenteren pleitte het rapport om actiever archieven en collecties te acquireren uit de particuliere sector.³

Dit onderzoek is opgezet vanuit de aanname dat de grootste nog op te vullen lacunes in de documentatie van de samenleving in de tweede helft van de twintigste eeuw liggen. De focus van dit onderzoek zal dan ook geplaatst worden op de periode 1945-2015. Deze focus is in de analyse afgebakend door alleen te kijken naar archieven en collecties die in hun datering *na 1945* eindigden. Hieronder vallen dus ook nog archieven met materiaal van voor dit jaar.

Als onderbouwing voor deze keuze in periodisering kan ook nog worden opgemerkt dat ten eerste de mogelijkheden tot documentatie en het daadwerkelijk documenteren/administreren van gebeurtenissen en werkprocessen door particulieren pas groeide vanaf het laatste kwart van de negentiende eeuw. Ten tweede nemen we aan dat het merendeel van het belangrijkste particuliere materiaal van vóór 1900 *of* al aanwezig is in het archief *of* inmiddels al verloren is gegaan. Hiernaast is de kans dat archiefmateriaal van voor deze periode nog in particuliere handen is vrij klein.

Zoals al eerder is aangegeven zullen is de historische analyse gebaseerd op de aanbevelingen van de Commissie Waardering en Selectie. Deze aanbevelingen zijn op landelijk niveau tussen 2010-2016 door het Nationaal Archief uitgewerkt in het rapport 'Een samenleving in beweging, Nederland tussen 1976 en 2005 in 200 trends en 100 hotspots'. Dit rapport behandelt in 12 domeinen de algemene trends en veranderingen in de Nederlandse maatschappij tussen 1976 en 2005. Omdat deze landelijke trends vaak ook hun weerslag vonden in de regio en op het lokale niveau kunnen de bevindingen in dit rapport dienen als maatstaf voor de lokale geschiedenis. Hierbij is zoveel mogelijk gekeken naar unieke lokale gebeurtenissen of verklaringen voor eventuele afwezigheid of ondervertegenwoordiging van bepaalde trends.

Het onderzoek zelf bestaat uit drie delen: het kwantitatief onderzoek, het kwalitatief onderzoek en een vergelijking met wat er op hoofdlijnen is gebeurd in de samenleving. Door deze drie elementen te onderzoeken en te vergelijken kunnen lacunes in de documentatie van de samenleving worden geïdentificeerd.

Mogelijke beperkingen

Bij een breed onderzoek als deze kunnen er al vooraf enkele kanttekeningen gemaakt worden over het bereik en implicaties. Aangezien niet alles in dit rapport verwerkt kan worden zullen ook vervolgvragen worden aangekaart.

Met betrekking tot de aanwezige archieven kan gezegd worden dat door de eigen voorgeschiedenis van het NHA er enkele geografische zwaartepunten liggen. Zo is er in absolute aantallen meters archief meer materiaal aanwezig van plaatsen als Velsen en Haarlem, plaatsen waarvan de archiefdiensten in de jaren '90 zijn gefuseerd in de Archiefdienst voor Kennemerland (AvK). Later zijn er dienstverleningsovereenkomsten gesloten met de kleinere archiefdiensten in de regio. Ook van het Rijk is veel archiefmateriaal te vinden. Dit is te verklaren in de fusie tussen de AvK en het Rijksarchief in 2006 waaruit het NHA is ontstaan.

---

³ Jeurgens, K.J.P.F.M., A.C.V.M. Bongenaar, M.C. Windhorst, *Gewaardeerd Verleden, Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven*, (Den Haag 2007), 69-77.

Hiernaast moet er ook een slag om de arm genomen worden in de bestandsanalyse. De bestandsanalyse is een momentopname en is gebaseerd op de aanwezige informatie in ons collectiebeheersysteem MAIS-Flexis. Hierbij zijn de archieven en collecties (op hoofdniveau) beschreven, gedateerd en van categorieën voorzien.

Hierbij is er in het toekennen van metadata nog geen manier om aan te geven hoe groot het component digitaal archief is. Tot slot kan het aantal meter archief ook nog voor een vertekend beeld zorgen; kwantiteit (meters) zegt immers niks over kwaliteit (inhoud).

Bij dit onderzoek moet ook gezegd worden dat het nooit volledig sluitend kan zijn. Zowel de bestandsopname als de analyses zijn producten van hun tijd en omgeving. Zo kunnen er leemtes worden geïdentificeerd die óf al gevuld zijn in de archieven, óf veel kleiner zijn dan gedacht.

Een lastig punt bij het bepalen van de dekking van onze archieven en collecties is de diversiteit en informatiedichtheid van het aanwezige materiaal. Zo is er bij het bepalen van de omvang in de kwantitatieve analyse uitgegaan van het aantal opgegeven meters. Hierbinnen wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen het *type* materiaal, en kan er dus moeilijk een uitspraak worden gemaakt over de inhoudelijke kwaliteit van het archief (een affichemap met enkele kaarten staat net als acht archiefdozen met papieren geregistreerd als één meter).

Bij de analyse is ook niet specifiek gekeken naar de inhoud van de beeldcollecties en de bibliotheek. De belangrijkste reden hiervoor is omdat deze collecties grotendeels niet dezelfde insteek hebben als archief- en collectiemateriaal. Beiden zijn namelijk grotendeels documentair van aard, waarbij ze zeer goed verslag leggen van, of informatie geven over een gebeurtenis. Uitzonderingen daargelaten zijn het vaak echter geen bronnen die inzicht kunnen geven in het *waarom*. Of ze staan, in het geval van losse pamfletten of artikelen, niet in de context van een archief- of collectievormer.

De focus van de inhoudelijke analyse, voor zover deze dan ook gemaakt kon worden, lag op het *informatieve* aspect van de archieven en collecties als primaire bron voor historisch onderzoek.

Bij de analyse gaan we ook sterk uit van de verdeling ‘overheid’ en ‘particulier’. Aan de ene kant zorgt deze tweedeling voor een makkelijke splitsing in archieven. Aan de andere kant zal de realiteit en de inhoud van de archieven zich minder strak laten meten langs deze termen. Materiaal geproduceerd door overheden kan via omwegen in particuliere archieven terecht zijn gekomen, en vice versa. Hierdoor is de strakke scheidingslijn tussen beiden in realiteit minder strak dan op papier.

Ondanks deze beperkingen (voornamelijk in de kwantitatieve analyse) zijn de absolute aantallen van particulier archief- en collectiemateriaal bij het NHA wel dusdanig groot dat de bevindingen serieus genomen kunnen worden. Dat de beeld- en bibliotheekcollecties niet zijn meegenomen in de inhoudelijke analyse wil verder ook niet zeggen dat deze geen relevante informatie bevatten.

Kwantitatieve analyse

Archieven worden binnen de informatiesystemen van het NHA gekwantificeerd op herkomst, eigendom, datering, aantal meters en categorieën. In de kwantitatieve analyse van particuliere archieven en collecties is gekeken naar alle archieven en collecties die in de datering tot na 1945 reikten. Hier vallen ook archieven onder waarvan de aanleg al bijvoorbeeld in de 19^e eeuw is begonnen. Door verder te kijken naar en vergelijkingen te trekken tussen zowel particuliere als overheidsarchieven kan er iets gezegd worden over de verhouding tussen de twee hoofdcategorieën en waar per deelnemer de focus in archieven ligt

Hierbij moet gelijk gezegd worden dat de kwantitatieve cijfers niets zeggen over de *kwaliteit* van de informatie. Een klein archief kan een schat aan informatie bevatten, en gezochte informatie kan zelfs in een groot archief niet aanwezig zijn. Dit verschil komt iets verder aan bod in de kwalitatieve analyse.

Verder is er bij deze analyse gebruikt gemaakt van de dataset⁴ die aanwezig is binnen MAIS-Flexis. De gegevens die hierin zitten zijn vrij dekkend maar niet compleet⁵ en zijn er vragen te stellen bij de indeling in categorieën en het categoriseren zelf.

De Hoogheemraadschappen Noorderkwartier en Rijnland district-noord zijn niet meegenomen in de analyse. Dit vanwege de afwezigheid van particuliere archieven voor deze deelnemers, en vanwege hun duidelijk gedefinieerde taken die allen onder de noemer 'overheid' vallen.

In de kwantitatieve analyse is gekeken naar:

- Archieven en collecties in periode in aantallen
- Geografische spreiding
- Archieven en collecties in periode in meters
- Gemiddelde periode particuliere archieven. Hierbij is gekeken naar het aantal archieven die volgens de datering materiaal bevatten dat in een bepaald decennium te plaatsen is.

---

⁴ De dataset is van juni 2016.

⁵ Denk bijvoorbeeld aan archieven waarvan weinig metadata aanwezig is, dateringen of aantallen meters die niet geheel kloppen, onduidelijke of verkeerde herkomst, registratie van digitaal archiefmateriaal, etc.

Deelnemer	Aantallen particuliere Archieven en Collecties (A&C)	Aantallen overheid A&C	Percentage in aantallen particuliere A&C	Percentage in aantallen overheid A&C	Aantal meters Particuliere A&C	Aantal meters Overheid A&C	Percentage in meters particuliere A&C	Percentage in meters overheid A&C	Totaal aantal meters A&C	Totaal aantal A&C
Aalsmeer	28	8	77,8%	22,2%	32,6	185,75	14,93%	85,07%	218,35	36
Beverwijk	34	40	45,9%	54,1%	40,6	614,95	6,19%	93,81%	655,55	74
Bloemendaal	51	16	76,1%	23,9%	92,65	180,2	33,96%	66,04%	272,85	67
Haarlem	373	130	74,2%	25,8%	1126,3	2638,9	29,91%	70,09%	3765,1	503
Haarlemmerliede & Spaarnwoude	31	21	59,6%	40,4%	54,54	64,03	46,00%	54,00%	118,57	52
Haarlemmermeer	69	43	61,6%	38,4%	219,9	296,45	42,59%	57,41%	516,35	112
Heemskerk	5	11	31,3%	68,8%	8,35	170,9	4,66%	95,34%	179,25	16
Heemstede	22	46	32,4%	67,6%	40	211,15	15,93%	84,07%	251,15	68
Provincie Noord-Holland	3	50	5,7%	94,3%	28,75	954,45	2,92%	97,08%	983,2	53
Rijk	301	224	57,3%	42,7%	2950,2	9851,4	23,05%	76,95%	12801,55	525
Uitgeest	3	1	75,0%	25,0%	1,6	42,65	3,62%	96,38%	44,25	4
Uithoorn	23	16	59,0%	41,0%	30,85	96,1	24,30%	75,70%	126,95	39
Velsen	133	33	80,1%	19,9%	197,9	710,75	21,78%	78,22%	908,65	166
Zandvoort	11	6	64,7%	35,3%	46,1	195	19,12%	80,88%	241,1	17
Totalen	1087	645	62,76%	37,24%	4870,34	16212,68	23,10%	76,90%	21082,87	1732

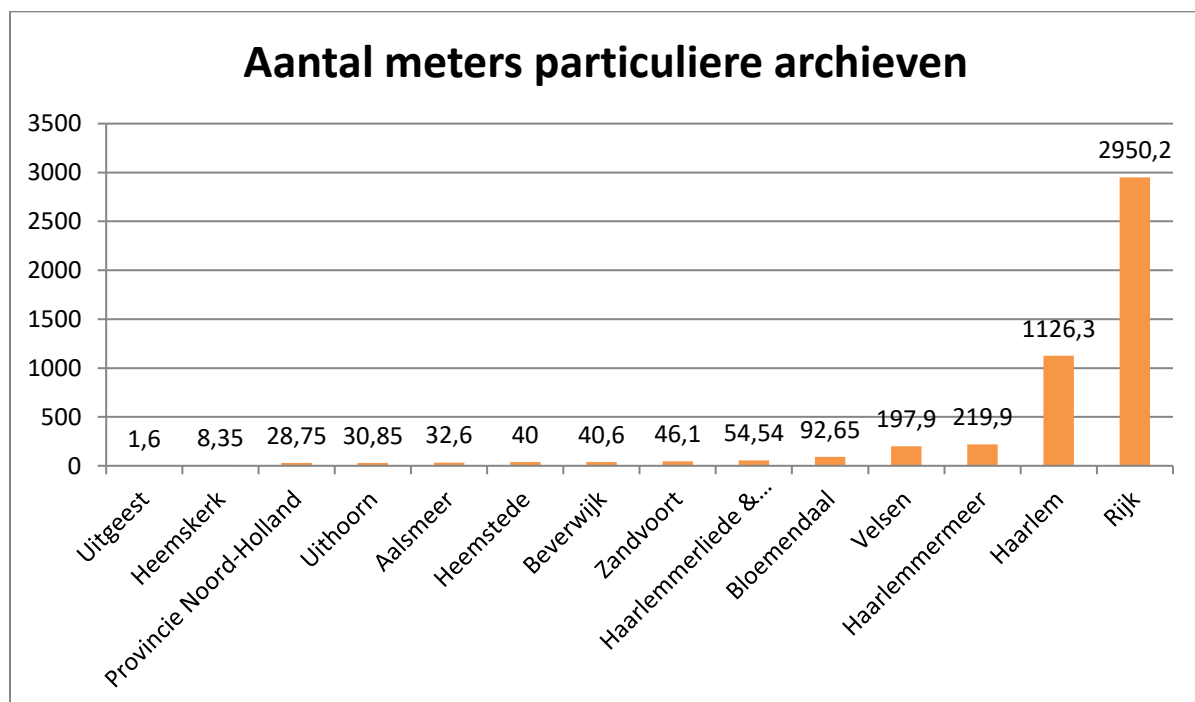
Tabel 1: Kwantitatieve gegevens Archieven en Collecties met eindjaar na 1945

Aantallen

Bijna tweederde van het absolute aantal aanwezige archieven en collecties die reiken tot na 1945 zijn van particuliere organisaties, bedrijven, instellingen of personen. Maar dit zijn vaak kleinere archieven en collecties. Als we kijken naar de *hoeveelheid* van het aanwezige materiaal dan is ruim driekwart van het aanwezige materiaal dat betrekking heeft op de laatste 70 jaar door overheden geproduceerd. Deze ongelijke verhouding is grotendeels te verklaren uit het feit dat overheden en overheidsinstellingen meer archiefmateriaal produceerden en bewaarden en dit materiaal bovendien systematischer opsloegen en op moesten slaan vanuit de archiefwet. De organisaties waren daarnaast veelal groot en bureaucratisch en besloegen veel beleidsterreinen, waarbij in de uitvoering van alle taken veel documenten werden geproduceerd. De grotere particuliere archieven zijn hierbij ook vaak van instellingen die systematisch een archief bijhielden, zoals kerken en grote bedrijven.

Hieruit is op te maken dat de diversiteit in het totale aantal bronnen voor particuliere archieven veel groter is, maar dat veruit het meeste aantal meters aan materiaal door de overheden is geproduceerd.

Geografisch

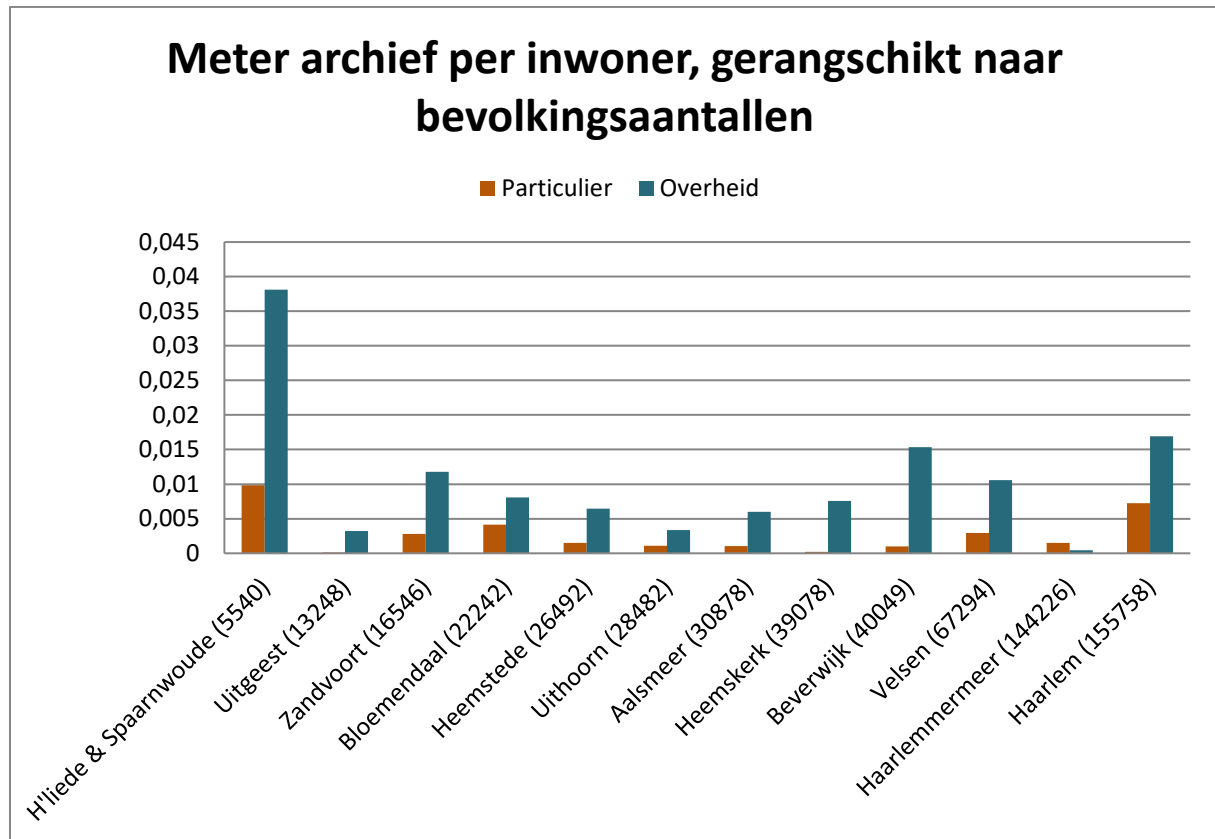

Figuur 1: Aantal meters Particuliere Archieven per deelnemer

Als we kijken naar de geografische spreiding van particuliere archieven springen twee geografische gebieden boven alles uit: Haarlem en het Rijk⁶. Hiernaast zijn ook de deelnemers Velsen en Haarlemmermeer verantwoordelijk voor een aanzienlijke hoeveelheid meters aan archiefmateriaal. Deze verhoudingen zijn grotendeels te verklaren door de eerder genoemde voorgeschiedenis van het NHA zelf. Deze grotere voorgangers in de grotere woonkernen van de regio hadden al langer de middelen om particuliere archieven te acquireren en te verzorgen. In de kleinere deelnemende

⁶ Particuliere archieven die onder de noemer 'Rijk' vallen zijn bijvoorbeeld wetenschapsarchieven, scholen van vóór de Mammoet-wetten, provinciale rechtbanken en organisaties en bedrijven die in de provincie opereerden en hun archief vóór de fusie tussen de Archiefdienst voor Kennemerland en het Rijksarchief in 2006 doneerden.

plaatsen en gemeenten is deze taak veelal door historische verenigingen op zich genomen. Hiernaast kan er voor de grote woonkernen gezegd worden dat het maatschappelijk leven in deze plaatsten door de bevolkingsgrootte en demografische samenstelling actiever en diverser was dan in de kleinere gemeenschappen. Dit zal ongetwijfeld zijn weerslag hebben in de hoeveelheid documenten die geproduceerd en overgebleven zijn.

Figuur 2: Aantal meter beschikbaar archiefmateriaal per inwoner, per deelnemer (gerangschikt naar grootte), van A&C eindigend na 1945.⁷

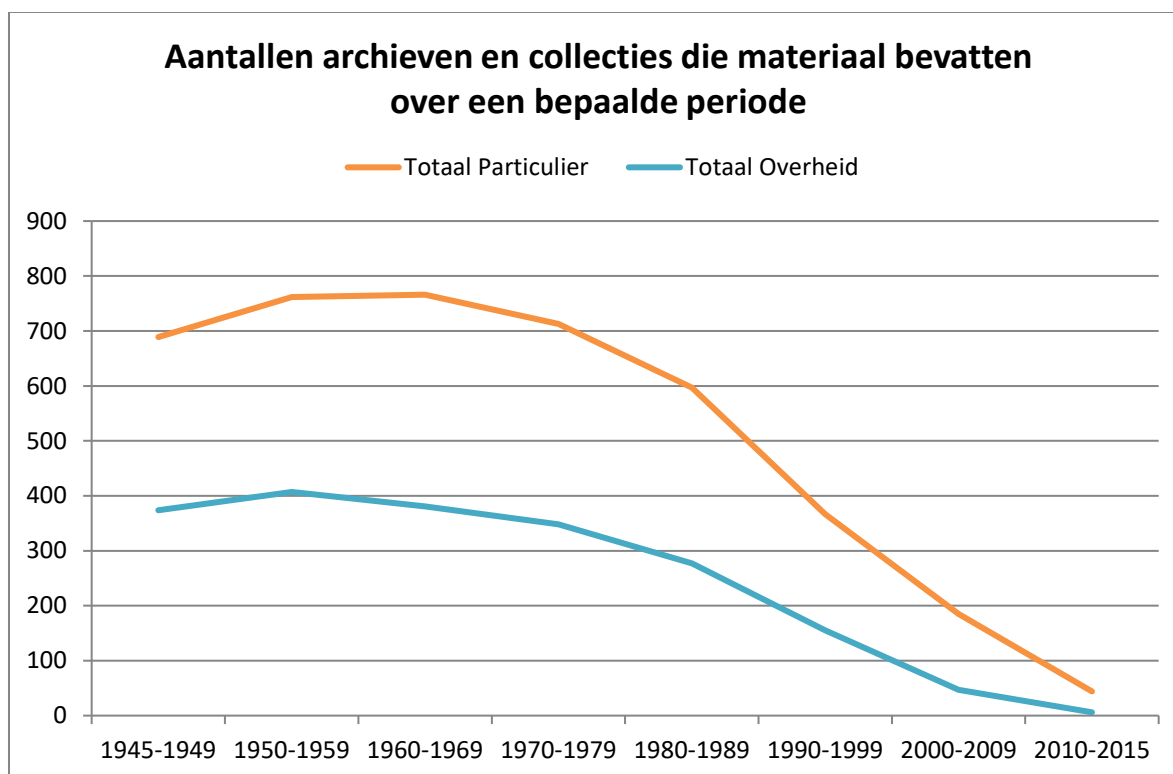
Als we de verhouding vergelijken tussen de hoeveelheden beschikbaar particuliere archief- en collectiemateriaal en het aantal inwoners per deelnemer valt er echter iets anders op. Deze vergelijking geeft aan dat er voor sommige deelnemers relatief meer meters aan particulier (en overheid) bronmateriaal aanwezig is. Voor de inwoners van deze deelnemers zal er dus meer materiaal beschikbaar zijn over de geschiedenis van de eigen regio dan bij anderen. Hierbij moet gezegd worden dat deze kwantitatieve verhouding misschien niet alles zegt met betrekking tot de inhoud van de archieven en collecties, en dat de verschillen misschien ook te verklaren zijn door bepaalde factoren.⁸

Het is niet te zeggen hoeveel meter particulier archief per deelnemer *wenselijk* is, maar kan er wel worden geconstateerd dat er van sommige deelnemers proportioneel gezien (veel) minder particulier materiaal aanwezig is dan bij andere deelnemers.

⁷ Bevolkingsaantallen via Wikipedia, augustus 2016.

⁸ Denk hierbij aan een lagere, of juist hogere, maatschappelijke betrokkenheid vanuit de bevolking; de toegang tot en bekendheid van de archieven; ontwikkelingen in demografie; een actieve archivaris/verzamelaar, etc.

Periode

Figuur 3: Temporale spreiding van alle aanwezige archieven en collecties, eindigend na 1945

Een zichtbare trend in de periodisering van de archieven is dat zowel het aantal overheids- als particuliere archieven en collecties daalt naarmate we dichterbij 2015 komen. Hoewel dit niet direct verband houdt met de *hoeveelheid*⁹ materiaal die over een periode beschikbaar is, kan wel geconcludeerd worden dat de diversiteit van de aanwezige archieven, en dus het bronmateriaal, omlaag gaat. Deze lacune van aanwezig archiefmateriaal, zowel analoog als digitaal, is opmerkelijk gezien de steeds verdere individualisering, de groeiende heterogeniteit van de samenleving, de groei van de bevolking en de groeiende mogelijkheden om informatie te produceren en op te slaan. Al deze trends zouden logischerwijs leiden tot een groei in de hoeveelheid en diversiteit van documentatie over de samenleving, maar deze blijft vooralsnog uit.

Toch zijn er enkele mogelijke verklaringen voor de afwezigheid van materiaal van de recente periode. Allereerst is er de kleine historische afstand en de 'historiciteit' van het materiaal. Zo zullen mensen recent materiaal niet snel 'archiefwaardig' vinden en het overdragen aan het archief. Hierbij zullen de noties dat digitaal materiaal archiefwaardig kan zijn, en het traditionele idee dat archieven alleen oude, stoffige en 'belangrijke' documenten bewaren zeker een rol spelen.

Ten tweede zal de digitalisering van de samenleving die de afgelopen 20-30 jaar is ingezet ervoor hebben gezorgd dat er steeds minder fysiek archief aanwezig is om te bewaren; de noodzaak om fysiek materiaal op te ruimen of op te schonen en over te dragen is veel kleiner geworden, en 'out of sight' wordt dan heel snel 'out of mind'. Paradoxaal genoeg kan het tegenovergestelde juist ook een reden zijn waarom er minder materiaal bij de archieven beland; door de overvloed aan

⁹ Helaas is het met de beschikbare data niet mogelijk om aan te geven hoeveel meter er aan materiaal per decennium aanwezig is.

geproduceerde informatie is de drempel om dit te sorteren, uit te zoeken en over te dragen groter geworden dan als het om één of enkele dozen aan fysiek archiefmateriaal zou gaan. Ten derde zijn de afgelopen decennia steeds meer overheidstaken en –instellingen geprivatiseerd. Hierdoor vallen archieven niet meer onder de archiefwet, en vervalt ook de plicht tot overdracht.¹⁰ Een vierde verklaring voor de daling in het aantal archieven is het natuurlijke verloop van informatie. Deze wordt namelijk vaak pas overgedragen aan het einde van een levenscyclus, zei het van personen, zei het van bedrijven of instellingen. Hoe dichterbij het nu komen, hoe meer de informatie nog ‘leeft’.

Deze lacune in aanwezigheid van modern materiaal mag niet onderschat worden. Als gevolg van de digitalisering is de informatievoorziening en –productie de afgelopen 30 jaar sterk toegenomen. In deze periode verliepen deze informatie- en communicatiestromen steeds meer digitaal. Gezien de vluchtige eigenschappen van digitaal materiaal¹¹ tredt er al snel verlies van informatie op en kan de afwezigheid van archieven en collecties die deze periode beslaan al op de vrij korte, maar zeker op de lange termijn, tot problemen leiden in de reconstructie van deze periode.¹²

---

¹⁰ Een goed voorbeeld hiervan op landelijk niveau zijn de Nederlandse Spoorwegen.

¹¹ Denk hierbij aan fysiek verval van de informatiedragers, verouderde bestandstypen, ontbrekende digitale infrastructuur, onzorgvuldige waardering en selectie, etc.

¹² Deze periode wordt nu al door sommige historici de ‘Digital Dark Age’ genoemd.

Kwalitatieve analyse

Het is lastig om harde uitspraken te doen over de inhoudelijke kwaliteit van de archieven per gemeente. Het begrip 'kwaliteit' in archieven is niet alleen een uiterst subjectief begrip dat afhangt van de gestelde eisen en onderzoeksvragen die men stelt aan een archief, maar het is ook een kwestie van het kunnen vinden en verwerken van gevonden informatie. We kunnen dan ook moeilijk een waardeoordeel vellen over hoe dekkend de archieven precies zijn voor een bepaalde periode, onderwerp of plaats.

Om op hoofdlijnen iets te kunnen zeggen over de kwaliteit van de archieven bieden de categorieën die aan de archieven en collecties worden toegekend enige houvast. Er is per categorie gekeken naar de titels en beschrijvingen van archieven en collecties.

Deze globale beschouwing is vervolgens vergeleken met de maatschappijbrede trendanalyse 1976-2005 van het Nationaal Archief.¹³ Aan de hand van deze vergelijking zijn een aantal gebieden te identificeren waarover het NHA op het gebied van particuliere archieven nog weinig materiaal heeft. Deze gebieden zijn nog niet concreet uitgewerkt naar een lijst van actoren en gebeurtenissen, maar kan wel dienen als basis voor een nieuwe prioritering in (actieve) acquisitie.

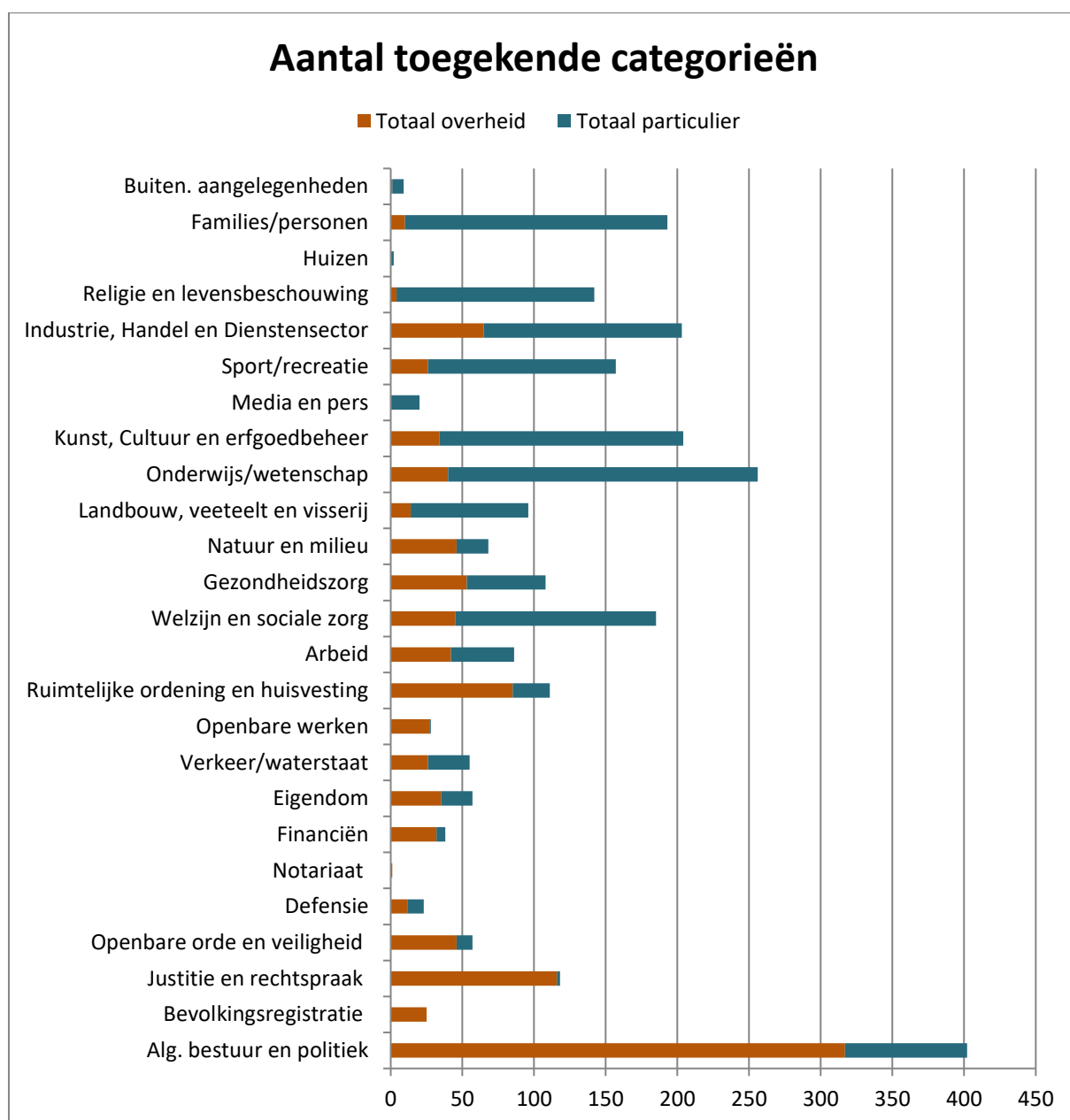
In de kwalitatieve analyse is gekeken naar

- Archieven en collecties in periode per categorie totaal
- Archieven en collecties in periode per categorie particulier
- Archieven en collecties in periode per categorie overheid

---

¹³ *Een samenleving in beweging. Nederland tussen 1976 en 2005 in 200 trends en 100 hotspots.* (2016) Nationaal Archief.

Categorieën

Tabel 2: Aantal toegekende categorieën aan archieven en collecties eindigend na 1945.¹⁴

Er is in de onderverdeling van archieven en collecties op hoofdniveau een duidelijke scheiding te zien in de werkzaamheden van de overheid en die van de maatschappij. Niet onlogisch zijn categorieën als 'Openbare Werken', 'Financiën', 'Openbare orde en veiligheid', 'Justitie en rechtspraak', 'Bevolkingsregistratie' en 'Algemeen bestuur en Politiek' zaken die vooral de overheid aangaan. In de bovenstaande tabel is goed te zien dat het merendeel van de overheidsarchieven in de categorie Algemeen bestuur en politiek vallen. De categorie 'notariaat' is in deze periode nauwelijks meer van toepassing.

¹⁴ Het totaal aantal toegekende categorieën is groter dan het totaal aantal archieven. Dit komt omdat één archief of collectie meerdere categorieën kan worden toebedeeld.

Aan de andere kant zijn zaken als 'Families en personen', 'Media en pers', 'Onderwijs en wetenschap', 'Kunst, cultuur en erfgoedbeheer', 'Religie en levensbeschouwing' en 'Landbouw, veeteelt en visserij' zaken die vooral door de maatschappij en semi-overheid wordt geregeld.

Over het algemeen lijkt er een goede kwantitatieve verdeling te zijn van het aantal toegekende categorieën in vergelijking met de samenleving en de hoeveelheid documentatie/betrokken partijen, zowel bij de overheid als particulier. Hierbij zijn voor de meeste minderbedeelde categorieën verklaringen te vinden¹⁵, behalve voor 'media en pers'. Vergeleken met de invloed en het bereik die publicaties en omroepen kunnen hebben, zelfs als deze lokaal zijn, is het opmerkelijk hoe weinig materiaal er beschikbaar is. In de bibliotheek zijn weliswaar de producten van media en pers opgenomen, maar hoe deze tot stand kwamen en waarom deze op welke manier berichtten over de samenleving is nu moeilijk te achterhalen.

---

¹⁵ De negen archieven met de categorie 'buitenlandse aangelegenheden' zijn archieven van organisaties tegen fascisme of apartheid; de categorie 'huizen' heeft vooral betrekking op archieven en collecties van voor deze periode; de archieven van 'Openbare Werken' zijn in aantal klein, maar in omvang vrij groot; 'Defensie' gaat vanuit de overheid vooral om de garnizoenen, en vanuit de bevolking vooral om de Tweede Wereldoorlog of actiegroepen tegen de kernwapenwedloop.

Trendanalyse

Het doen van uitspraken over de kwaliteit van de archieven is zoals eerder aangegeven vrij lastig. Niemand zal beschikken over volledige kennis van alle aanwezige archieven en collecties. Toch kan er geprobeerd worden om een vergelijking te maken tussen de algemene en landelijke trends die worden benoemd in de maatschappijbrede trendanalyse van het NA en de aanwezige archieven en collecties bij het NHA.

Hieronder zal een korte samenvatting worden gegeven per domein van belangrijke en voor het werkingsgebied relevante trends en hotspots in de samenleving, hoe deze werden en worden vertegenwoordigd in de regionale samenleving. Vervolgens wordt er gekeken naar hoe deze terugkomen in de collecties van het NHA.¹⁶ Er is hierbij niet alleen gekeken naar *of* en *hoe* de domeinen gerepresenteerd worden in de archieven en collecties van het NHA, maar ook naar de mate waarin trends en hotspots zich gemanifesteerd (zouden kunnen) hebben in de samenleving, en of er überhaupt materiaal van zou kunnen zijn.

Domein 1: Politiek en Openbaar bestuur

In de periode 1974-1990 verslechterde de positie van lokale partijen waarbij de landelijke partijen de boventoon voerden. Na 1990 kwamen lokale partijen steeds meer in beeld, vooral de populistische partijen die de vermeende kloof tussen bestuurders en samenleving kleiner maakten. Hierbij was er in toenemende mate een rol weggelegd voor de beeldvorming over de politiek door de media. De politicus vertelde niet meer aan de media wat er speelde, maar volgde eerder wat er in de media werd gezegd. Door de media actief op te zoeken werd de controle over de boodschap nog wel nagestreefd.¹⁷

De relatie tussen burger en overheid was via de zuilen in de jaren '60 al redelijk sterk verbonden. Vanuit het activisme van de jaren '60 en '70 ontstond er een maatschappelijk middenveld waarin burgers zich in georganiseerde vorm inzetten voor immateriële waarden en materiele belangen. Hierbij werd er vanuit verschillende organisaties sterk ingezet op politieke educatie waarbij de burger veel moest weten over het democratisch systeem in Nederland. Tot ver in de jaren '80 waren deze organisaties sterk vervlochten met de overheid en hadden veel inspraak door overleg, financiering, advies en bestuursorganisaties. Vanaf midden jaren '80 verzakelijkte de overheid weer meer. Dit actieve maatschappelijk middenveld zorgde via acties en protesten ook voor meer openheid, transparantie en inspraak bij de overheid. Het betekende ook een omslag in de samenleving waarbij de overheid als leider naar het 'gezamenlijk maatschappelijk doel' niet zonder meer werd gevolgd. Vanuit de overheid werd deze participatie steeds meer als hinderend ervaren, en vanaf de jaren '90 werd steeds meer gezocht naar manieren om de burger op voorhand bij besluitvorming te betrekken, in plaats van protest te ervaren. Hierbij was vanuit bestuurlijke kant het idee dat de burger niet wilde participeren, en vanuit de burger het idee dat de bestuurders niet over de juiste kwaliteiten beschikte.¹⁸

Als we kijken naar de particuliere collecties bij het NHA op het gebied van bestuur en politiek dan zien we voornamelijk collecties van lokale afdelingen van landelijke politieke partijen en enkele

---

¹⁶ Niet alle trends uit de trendanalyse vinden evenveel weerslag op het lokale niveau of zijn van toepassing op de particuliere sector. Zo zijn bijvoorbeeld veranderingen in volksmentaliteit, politiek-bestuurlijke en wettelijke veranderingen of zaken die te maken hebben met internationale verhoudingen moeilijk of zelfs niet te vangen in lokale particuliere archieven en collecties, zeker als het zaken betreffen die zich puur op deze vlakken richten.

¹⁷ Nationaal Archief, *Een samenleving in beweging, Nederland tussen 1976 en 2005 in 200 trends en 100 hotspots* (Den Haag, 2016), 24, 25, 70.

¹⁸ *Een samenleving in beweging*, 72-80.

wijkraden. Het merendeel waarvan in Haarlem. Van het maatschappelijk middenveld zijn er hooguit enkele collecties die wellicht een raakvlak vertonen. Van activistische bewegingen is, op kleine collecties zoals die van het Haarlems Teach-in Komitee of Roze Zaterdag na, bijna geen materiaal te vinden.

Domein 2: Recht

Het domein recht is vooral een domein wat voorbehouden is aan de overheid. Vanuit het maatschappelijk vlak is vooral te merken hoe er tot in de jaren '70 sprake was van een laag criminaliteitsniveau. Er was een hoge maatschappelijke tolerantie ten opzichte van criminaliteit. Resocialisatie en het helpen van de daders was een belangrijk onderdeel van het juridische stelsel. Vanaf de jaren '80 slaat dit beeld langzaam om, waarbij de focus komt te liggen op het belang van de slachtoffers. Door medialisering en sensatiezucht kwam criminaliteit meer onder de aandacht, en kwam de roep om zwaarder te straffen steeds meer op. De tolerantie voor wangedrag daalde steeds meer.¹⁹

Het NHA beschikt over twee particuliere archieven welke te maken heeft met recht, namelijk het Scheidsgerecht voor de Bloembollenhandel en de Joodse Eredraad te Amsterdam. Dit verdere gebrek aan organisaties met betrekking tot recht is echter geen groot gemis, gezien de hoeveelheid aan rechterlijke archieven er overheidshalve aanwezig zijn. Verder zijn er ook weinig particuliere organisaties die zich bezighouden met rechtspraak.²⁰ De advocatuur kan hier nog genoemd worden als mogelijke actor, maar aangezien in die sector geheimhoudingsplicht een grote rol speelt zullen zij hun archieven niet snel overbrengen naar een openbare instelling.

Domein 3: Economie

Een belangrijk thema binnen het domein economie is de opkomst en uitbreiding van de verzorgingsstaat tussen 1963-1977. Er werd sterk ingezet op inkomensnivellering, en daarnaast zorgde de ontzuiling met bijkomende nieuwe visies op zelfontplooiing en individuele ontwikkeling voor de groei van het idee dat successen het gevolg waren van persoonlijke verdiensten (meritocratie). Door de oliecrises en hoge werkloosheid als gevolg eind jaren '70 werd de klassieke verzorgingsstaat onhoudbaar en moest er gesneden worden in de uitgaven. Het draagvlak voor de klassieke verzorgingsstaat daalde ook, en er kwam een roep om meer individuele verantwoordelijkheid in plaats van een collectieve.²¹

In de agrarische sector was de overheid na de oorlog sterk aanwezig. Pas in de jaren '70, nadat de productie was vergroot door betere techniek en schaalvergroting, groeide het protest tegen de intensieve landbouw en veeteelt en diens negatieve gevolgen voor de natuur. De overheid trok zich vanaf de jaren '80 steeds meer terug en liet de sturing over aan de sector zelf.²²

Bij grote bedrijven was er vanaf de jaren '70 steeds meer sprake van schaalvergroting. Later, wederom door de oliecrises, gingen veel bedrijven weer terug naar de kernactiviteiten. Ondertussen groeide vanaf de jaren '90 ook het aantal ZZP'ers in de samenleving.²³

Door de toename van de vrije tijd nam ook de vrijetijdsector een steeds grotere rol in in de economie. Vrije tijd werd steeds minder een publieke zaak en steeds meer iets van de vrije markt. Zo groeide vakantie- en themaparken en werd de strijd om de toerist heviger. Vanuit lokale overheden werd in de jaren '90 steeds meer ingezet op city-branding, waardoor een gunstig klimaat ontstond

---

¹⁹ *Een samenleving in beweging*, 134-135.

²⁰ Eventuele organisaties die in deze categorie zouden kunnen vallen zijn: speciale belangenbehartigers, slachtofferhulp, interne rechtsorganen van sectoren of bedrijven of rechtswinkels.

²¹ *Een samenleving in beweging*, 204-205.

²² *Idem*, 227.

²³ *Idem*, 248.

voor festiviteiten en evenementen. In dit alles veranderde de overheid van sturende factor in de jaren '50 naar facilitator en katalysator in de jaren '90 en '00.²⁴

Als we kijken naar het domein economie bij het NHA dan zijn er vier toegekende categorieën die we hieronder kunnen scharen: 'Financiën', 'Arbeid', 'Landbouw, Veeteelt en Visserij' en 'Industrie, Handel en Dienstensector'. Hieronder vallen archieven van vakbonden, verenigingen omtrent werkgelegenheid, agrarische en visserijbedrijven en een grote hoeveelheid aan bedrijfsarchieven. Dit domein is goed vertegenwoordigd, en vooral door grote bedrijven uit Haarlem en Velsen en op provinciaal niveau. Kleine bedrijven en de middenstand zijn ook wel aanwezig, maar of dit een goede doorsnede of representatief is voor de maatschappij is nog niet duidelijk.

Domein 4: Werk en inkomen

Het domein werk en inkomen gaat vooral over de arbeidsparticipatie, werkloosheid, discriminatie op de arbeidsmarkt en allerlei cijfers en trends. Binnen dit domein zou alleen de Hotspot rondom de Shell-staking in 1979 interessant kunnen zijn vanwege de rol van wetenschapper C.J. Trimbos. Dit archief berust niet bij ons, maar zou wel in het thema van wetenschapsarchieven passen.

Op particulier gebied zouden binnen dit domein ook hulporganisaties en emancipatoire bewegingen kunnen worden geplaatst die zich inzetten op deze gebieden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan lokale afdelingen van vakbonden.

Domein 5: Welzijn

Dit domein gaat vooral over aspecten onder de noemer 'kwaliteit van leven' van mensen waarin verschillende componenten en maatschappelijke facetten een rol spelen.

Om te beginnen is kinderopvang in de periode 1970-2000 een zaak geworden waarnaar steeds meer vraag was, en wat ook steeds meer werd geaccepteerd als hulpmiddel voor arbeidsparticipatie. Waar kinderopvang aanvankelijk in het pedagogisch belang van het kind werd gezien kwam de nadruk in de jaren '80 en '90 ook steeds meer te liggen op opvang als middel waardoor mensen, vooral vrouwen, konden meedoen op de arbeidsmarkt. Hoewel deze instellingen particulier werden opgezet gingen gemeenten deze vormen van opvang uiteindelijk steeds meer subsidiëren.²⁵

Op het gebied van daklozenopvang veranderde de samenleving sterk. Waar deze aan het begin van de twintigste eeuw nog werden opgesloten ging de focus na de oorlog steeds meer liggen op integratie en participatie van de daklozen in de samenleving. Later, vanwege de groeiende hoeveelheid daklozen met psychische klachten en drugsgebruik, werden de pensions en opvangcentra ook vaak behandelcentra. Hier op aansluitend groeide en professionaliseerde de verslavingszorg ook steeds meer.²⁶

Als het op man-vrouw verhoudingen aankomt zijn er ook veel veranderingen in denken geweest in de afgelopen 50 jaar. Door medische en technologische ontwikkelingen waren vrouwen vanaf de jaren '60 steeds onafhankelijker geworden van hun omgeving. De heersende moraal en ideeën rondom man-vrouw verhoudingen werden bekritiseerd en het gelijkstellen van man en vrouw werd ook overheidsbeleid. Toch is de ongelijkheid op sociaal-maatschappelijk vlak altijd aangehouden, vooral vanwege institutionele machtsmechanismen en sociaal-culturele ideeën. De emancipatie van vrouwen heeft ook veel betekend voor de emancipatie van homoseksuelen, en beide protestbewegingen die hier in eerste instantie voor vochten stammen uit de jaren '60.

---

²⁴ *Een samenleving in beweging*, 269-270.

²⁵ *Idem*, 391-392.

²⁶ *Idem*, 395-396, 401-402.

Welzijn is een redelijk breed domein wat ook nog overlap vertoont met enkele andere domeinen (bijvoorbeeld gezondheid). Binnen het NHA is een aanzienlijke hoeveelheid archieven te vinden die onder de noemer 'welzijn en sociale zorg' zijn geschaard (141 in totaal). Deze reiken van ouderenzorg tot verslavingszorg en van buurthuizen tot vrouwenbewegingen. Hierbij is wel de kanttekening te maken dat het merendeel van het materiaal over Haarlem gaat.

Domein 6: Wonen

In het domein wonen staan vooral zaken van huisvesting centraal. Zo werden zaken omtrent woonbeleid en stedelijke planning lange tijd door de overheid geregeld. Woningbouwcorporaties kregen opdrachten van de overheid en leunden sterk op de overheid als financier. De overheden bepaalden grotendeels waar en hoeveel er werd gebouwd. Na schandalen in de jaren '80 werden overheidssubsidies voor de woningbouw sterk teruggedraaid en moesten corporaties verzelfstandigen.²⁷

Naast officiële woningbouw vanuit de overheid kwam eind jaren '60 ook de kraakbeweging op. Deze beweging vestigde de aandacht op de problemen in de woningsector, zoals de verkrotte binnensteden, en was kritisch op het woningbouwbeleid van de overheid. In de beweging kwamen meerdere protestbewegingen samen en deze was dan ook op cultureel gebied heel actief. Door stadsvernieuwing en anti-kraak bureaus vanaf midden jaren '80 kromp de beweging snel. Toch was de invloed die het had op het woonbeleid en bijkomende problematiek zeker niet gering.²⁸ Een ander element in huisvesting is de aandacht, of gebrek aan aandacht, die woonwageneigenaren kregen. De van oorsprong nomadische woonwageneigenaren werden na de Tweede Wereldoorlog steeds meer geconcentreerd in woonwagenvelden met centrale voorzieningen. Zo konden de mensen meedoen aan de 'burger-samenleving'. Maar al vrij snel na de centralisatie trok de nationale overheid zich terug van verantwoordelijkheid. Deze kwam nu bij lokale overheden te liggen, die hier weinig animo voor hadden. De woonwagenvelden werden vaak niet meer onderhouden en vervielen dan in een staat van wetteloosheid, waarbij er enorm veel wantrouwen was vanuit de bewoners richting de overheid. Door de status van de veldbewoners en omliggende problematiek is hier een soort parallelle wereld ontstaan.²⁹

Bij het NHA berusten enkele particuliere archieven en collecties die dit domein beslaan. Dit zijn vooral architectenbureaus, enkele woningbouwverenigingen, enkele belangenverenigingen en wat materiaal van particulieren. Dit materiaal heeft echter een zwaartepunt dat voornamelijk vóór 1980, en in Haarlem ligt en waar het merendeel van het materiaal vooral over de praktische uitvoering van woningbouw gaat. De sociaal-maatschappelijke aspecten en gevolgen zijn in dit opzicht een stuk minder belicht.

Domein 7: Onderwijs en wetenschap

Binnen het domein onderwijs en wetenschap gaat het vooral over de ontwikkeling van de positie van leerlingen, de veranderende inslag van scholen en de veranderende rol en positie van wetenschap. Hierbij kan gezegd worden dat er steeds meer mensen steeds hoger opgeleid zijn. De meeste trends binnen dit domein zijn vrij landelijk te noemen. Op regionaal gebied is vooral de verandering van scholen en onderwijsinstellingen en hoe zij omgaan met leerlingen van belang. Tot slot is er één hotspot die van belang kan zijn, namelijk de Nederlandse Nobelprijswinnaars.

Het NHA beheert een grote hoeveelheid archiefmateriaal op het gebied van onderwijs en wetenschap (215). Een belangrijk deel hiervan zijn wetenschapsarchieven die vanaf de jaren '80 bij

---

²⁷ *Een samenleving in beweging*, 447-448.

²⁸ Idem 461-462.

²⁹ Idem 463-464.

het NHA zijn binnengekomen nadat thematische archieven werden verdeeld onder de rijksarchieven. Dit zijn archieven van professoren en instellingen en organisaties die in de wetenschap werken. Dankzij deze archieven nemen we een belangrijke positie in op het gebied van academisch erfgoed in Nederland.

Op het gebied van scholen is het NHA helaas minder belegd. Zo zijn veel archieven van scholen en schoolgemeenschappen niet meer overgedragen na de invoering van de mammoet-wetten van de jaren '60. We beschikken dan wel over de archieven van de rijkscholen tot eind jaren '60, en enkele kleine archieven van (basisscholen) hierna, maar hierin is zeker een lacune te zien in zowel de hoeveelheid, de spreiding als de tijd.

Domein 8: Gezondheid

Het domein gezondheid omvat de maatschappelijke verschijnselen die direct te maken hebben met gezondheid of ziekte in Nederland. Een relevante trend op dit gebied is de medicalisering van de samenleving. In de jaren '60 en '70 groeide de kritiek op de neiging om allerlei aspecten van het dagelijks leven de termen 'gezond' of 'ziek' mee te geven. Deze medicalisering van de samenleving, waarbij ook sociale oorzaken werden betrokken bij het vaststellen van gezondheidsproblemen, zorgde ervoor dat steeds meer mensen werden gediagnostiseerd. Een goede gezondheid begon centraal te staan in het leven voor veel mensen.³⁰

Hiernaast gingen na de ontzuiling, vanaf de jaren '70, veel gezondheidscentra fuseren, schaalvergroten en regionaliseren nadat de kosten voor alle kleinere instellingen langs confessionele lijnen te duur werden voor de overheid.³¹

Binnen dit domein valt één relevante hotspot, namelijk de bezetting van de Bloemenhovekliniek in 1976. Deze bezetting vestigde de aandacht op de abortuskwestie, en was uiteindelijk succesvol.

Het NHA heeft enkele grote archieven als het gaat om gezondheidszorg in huis. Archieven van de kruisvereniging Haarlem, de Kweekschool voor Vroedvrouwen en andere stichtingen en ziekenhuizen. Toch valt het hierbij op dat bijna al het materiaal van vóór 1990 is, en dat ziekenhuizen en zorginstellingen nauwelijks aanwezig zijn.

Over de bezetting van de Bloemenhovekliniek hebben we wel materiaal in de gemeentearchieven zitten, en hebben we beeldmateriaal in collectie De Boer, maar niks van de betrokken partijen zelf.³²

Domein 9: Veiligheid

Het domein veiligheid gaat vooral over, criminaliteit, de aanpak daarvan en de verandering in de perceptie van criminaliteit veiligheid, maar ook over veiligheid van burgers in het dagelijks leven. Deze zaken worden vooral vanuit de overheid geregeld, en spelen daarnaast veelal op landelijk niveau. Op regionaal/lokaal niveau is een noemenswaardige trend de opkomst van massa-evenementen. Deze evenementen kwamen vanaf de jaren '80 steeds meer op als gevolg van city-branding door steden. De evenementen trokken veel bezoekers naar steden, maar zorgden ook voor nieuwe uitdagingen in het beveiligen ervan en wat te doen in geval van calamiteiten.³³

Concreet zijn er hiernaast enkele hotspots te noemen die binnen het werkingsgebied van het NHA vallen. Zo is er de IRT-affaire in 1993 waarbij de Interregionale Rechercheteams van Amsterdam, Utrecht en Haarlem/Schiphol samenwerkten en wat uiteindelijk leidde tot een affaire en enkele onderzoekscommissies.³⁴

---

³⁰ *Een samenleving in beweging*, 585.

³¹ *Idem*, 595.

³² De benoemde deelnemende partijen zijn de Bloemenhovekliniek, Waakgroep 'de wakkere wieven' en Wij Vrouwen Eisen. Van de laatste ligt het archief bij Atria.

³³ *Een samenleving in beweging*, 680.

³⁴ *Idem*, 704-705.

Daarnaast is op Rijksniveau de uitbraak van de legionellabacterie op de Flora in Bovenkarspel in 1999 interessant.³⁵

In 2001 vond in het recreatiegebied Spaarnwoude de zesde editie van het evenement Dance Valley plaats. Wegens slechte organisatie en noodweer liep het evenement bijna uit op een ramp, waarbij de betrokken partijen de organisatie hadden onderschat.³⁶

Tot slot was er in 2005 nog de Schipholbrand, waarbij elf gedetineerde illegale asielzoekers om het leven kwamen.³⁷

Zoals gezegd heeft dit domein vooral betrekking op de verandering in criminaliteit, de aanpak ervan en hoe veiligheid vanuit de overheid wordt benaderd. Wij beschikken hierbij (of gaan uiteindelijk beschikken) over de archieven van de veiligheidsdiensten en de overheden die ze aanstuurden alsmede over de rechtbanken die zaken inhoudelijk behandelen. Particuliere instanties die zich met deze vraagstukken (als misbruik, geweld en maatschappelijk werk) bezighouden opereren vaak op landelijk niveau en vallen zodoende buiten ons werkingsgebied. Uitzonderingen hierop zijn vrijwilligersorganisaties zoals de vrijwillige brandweer of de Koninklijke Bond tot het Redden van Drenkelingen.

Domein 10: Verkeer en Vervoer

Het domein verkeer en vervoer behandelt voornamelijk de mobiliteit van de samenleving en de rol van de overheid hierin. Over het algemeen kan gezegd worden dat mensen dankzij welvaartsstijging steeds meer toegang hadden tot auto's. Hierdoor steeg zowel de mobiliteit als de drukte in het verkeer.³⁸

Naast fysieke mobiliteit in het verkeer (OV, auto, fiets, etc.) zorgde technologische ontwikkelingen er ook voor dat de afstand in tijd steeds kleiner werd. Mobiele telefonie, fax, televisie, satellieten, internet zorgden samen voor een heuse communicatierevolutie. Door deze ontwikkelingen konden niet alleen bedrijven, maar ook mensen onderling elkaar steeds meer bereiken en beïnvloeden. Gemeenschappen werden veel flexibeler en veelzijdiger in het genereren en verzamelen van informatie, waarbij vooral jongeren veel gebruik maakten van de nieuwste communicatiemiddelen.³⁹

Op het gebied van verkeer en vervoer bezit het NHA zowel overheidsarchieven die kunnen vertellen over het beleid achter, en de aanleg van wegen en vervoer, als ook enkele particuliere archieven over auto's en treinen en openbaar vervoer in de regio. Ook hier geldt echter dat er weinig materiaal is, en dat dit ook nog eens relatief oud is.

Op het gebied van (tele)communicatie en de opkomst of invloed daarvan in de samenleving, zoals bijvoorbeeld materiaal van burgers op social media over regionale zaken, hebben wij eigenlijk niets. Daarnaast zou, met Schiphol binnen het werkingsgebied, dit domein veel terug kunnen komen in de thema's rondom logistiek en luchtvaart.⁴⁰

Domein 11: Natuur en Milieu

Binnen het domein natuur en milieu zijn enkele duidelijke trends zichtbaar die zowel landelijk als regionaal en lokaal hun uitwerking hebben gehad. Na de Tweede Wereldoorlog herindustrialiseerde Nederland (petrochemie had hierin een grote rol gekregen) en onderging de land- en tuinbouwsector

---

³⁵ *Een samenleving in beweging*, 713-714.

³⁶ Idem 721-722.

³⁷ Idem 727-728.

³⁸ Idem, 731.

³⁹ Idem, 755.

⁴⁰ Het archief van Schiphol tot 1963 ligt bij het stadsarchief Amsterdam. Van alles na die periode is voor zover bekend niets overgedragen aan het NHA of het stadsarchief.

enorme professionalisering en schaalvergrotingen. Samen met de groeiende welvaart steeg ook de consumptie en de (auto)mobiliteit van de Nederlanders. Al deze dingen bij elkaar hadden een grote negatieve impact op de natuur in de vorm van bodem-, lucht- en oppervlaktewaterverontreiniging en geluids-, licht- en stankoverlast.⁴¹

Aanvankelijk werden deze gevolgen van de enorme economische groei voor lief genomen, maar vanaf midden jaren '60, met de opkomst van protestbewegingen, kwamen er steeds meer kritische geluiden op industrie, landbouw en maatschappelijke oorzaken voor deze milieuproblematiek. Diverse problemen werden via actiegroepen aangekaart en bestreden, en de overheid ging steeds meer ingrijpen en sturen in het gebruik van natuur. Dit was helemaal het geval toen duidelijk werd dat milieuproblematiek niet alleen lokaal en omkeerbaar was, maar eerder globaal en onomkeerbaar.⁴²

Tegelijkertijd veranderde de perceptie van 'natuur' door de jaren heen van 'ongerepte wildernis' naar 'gecultiveerde parken' en verbreedde het beeld zich uiteindelijk tot landelijke omgevingen tot zelfs de groene ruimte in steden (parken en tuinen). Hierin kwam openluchtrecreatie op als vorm van vrijetijdsbesteding en groeide de vraag naar mogelijkheden hiertoe.⁴³

Met een grote hoeveelheid natuur (Nationaal Park Zuid-Kennemerland, Waterleidingduinen, Recreatieschap Spaarnwoude) en met veel industrie en landbouw (Tuinbouw in Aalsmeer, Industrie in IJmuiden, Schiphol) in ons werkingsgebied heeft dit domein veel potentiële raakvlakken met gebeurtenissen, organisaties en betrokken partijen. Een goed voorbeeld hiervan is de benoemde hotspot 'Bulderbos', waarbij werd geprotesteerd tegen de aanleg van de 5^e landingsbaan bij Schiphol.⁴⁴ Ondanks de grote hoeveelheid aan potentiële raakvlakken is er echter opvallend weinig aanwezig op het gebied van natuurbescherming, milieubewegingen of natuurrecreatie.⁴⁵ Er is daarentegen wel iets meer materiaal vanuit de industriële en agrarische sector, en natuurlijk ook vanuit de overheid, maar ook hier zou gekeken kunnen worden of het aanwezige materiaal genoeg zegt over natuur en milieu. Een belangrijke speler hierin in de regio is bijvoorbeeld Schiphol.

Domein 12: Cultuur: Leefstijl en mentaliteit

Het grootste en in dit onderzoek het belangrijkste domein is dat van cultuur. De Nederlandse samenleving is sinds de Tweede Wereldoorlog enorm veranderd, en die veranderingen zijn doorgesijpeld in alle aspecten van de samenleving.

Twee belangrijke onderliggende trends zijn de welvaartstijging en de toenemende hoeveelheid vrije tijd. Beide trends zijn het gevolg van technologische en economische ontwikkelingen, en hebben ervoor gezorgd dat mensen tijd en geld hadden om activiteiten te ondernemen en zichzelf te ontplooiën. Samen met de ontzuiling van de maatschappij in de jaren '60 zorgde dit voor een nieuwe kijk op de maatschappij en de verhouding tussen burgers en overheid. Het klakkeloos over- en aannemen van een voorbedachte visie of ideologie (van de kerk, van maatschappelijke leiders, van de partij, etc.) werd niet automatisch meer gedaan. Door de groeiende rol van de media en toegang tot verschillende vormen van informatie werden mensen mondiger en kritischer. Hieronder volgt een korte lijst met de grootste veranderingen in de Nederlandse samenleving:

De opkomst van jeugdcultuur. De naoorlogse generatie was de eerste generatie ooit die de mogelijkheid had om zichzelf los te maken van hun directe familie. Door welvaart en vrije tijd waren minder kinderen genoodzaakt financieel bij te dragen aan het gezin, en door een toenemende hoeveelheid producten konden nieuwe identiteiten worden gecreëerd. Jongeren maakten hier

---

⁴¹ *Een samenleving in beweging*, 804-807.

⁴² *Idem*, 837-839.

⁴³ *Idem*, 783-785, 817-819.

⁴⁴ *Idem*, 867-869.

⁴⁵ Er zijn enkele volkstuin-archieven en er is wat materiaal over park Zuid-Kennemerland, maar dit is niet veel.

gebruik van en de jeugdculturen, onder invloed van de Verenigde Staten, werden langzaamaan een integraal onderdeel van de samenleving. Door de jaren heen zijn er diverse jeugd- en subculturen geweest (nozems, provo's, krakers, MTV-generatie, etc.) die steeds meer invloed uitte op de samenleving en de richting waarin deze ging. De jeugdculturen werden steeds meer toonaangevend voor de samenleving en droegen hierbij veel gedrags- en levensstijlvoorbeelden aan voor de samenleving waarbij muziek vaak een centrale rol speelt.⁴⁶

De besteding van vrije tijd. Door het toenemen van vrije tijd en welvaart, en door groeiende emancipatie, konden steeds meer mensen activiteiten ondernemen. Veel van deze nieuwe vrije tijd ging naar televisie, vermaak en computers, maar een ander deel ging ook naar vrijwilligerswerk, recreatief winkelen, festivals of sport. Hierbij konden mensen door toegenomen mobiliteit hun vrije tijd ook verder van huis doorbrengen.

Een belangrijk element hierin is de omslag in de mentaliteit in de samenleving in de jaren '60. Deze verschuif van arbeid naar vertier, gezondheid en ontspanning. Hierin werden traditionele scheidingslijnen, bijvoorbeeld die tussen hoge- en lage kunst (of in andere vormen van vermaak) vaak in twijfel getrokken.⁴⁷

Op het gebied van migranten ging de samenleving ook enkele veranderingen door. Aanvankelijk werd gedacht dat de meeste arbeidsmigranten vanzelf weer terug zouden gaan naar land van herkomst. Er was dan ook geen integratiebeleid opgesteld, en de migranten moesten grotendeels zelfvoorzienend zijn. Omdat de migranten vaak laaggeschoold waren was dit zeer lastig, en leefden ze vaak in slechte omstandigheden. Pas in de jaren '80 zag men in dat de migranten zouden blijven en richtte het overheidsbeleid zich op het emanciperen van de migranten. In de jaren '90 werd er bij de migranten vooral gewezen op de individuele rechten en plichten ten opzichte van de maatschappij, en na 2000 werd het beleid vooral assimilationistisch.

Een bijkomstigheid van de komst van de migranten naar de grote steden was een 'white flight' vanuit de steden naar nieuwe huizen aan de randen en het platteland. Zo vond er de facto segregatie plaats in de grotere steden.

Een ander gevolg van de instroom van migranten (en asielzoekers) was de opkomst van de Islam. Aanvankelijk beleefden moslims de Islam vooral op kleine gebedsplekken thuis of op werk. Het geloof werd vanaf de jaren '80 erkend als een geloofsovertuiging die gelijk behandeld diende te worden. Hierna werd het geloof ook steeds zichtbaarder in de samenleving en groeide ook het verzet in de jaren '90 en '00.⁴⁸

Al deze veranderingen en meer zijn iets lastiger te vangen dan bij de andere, concretere, domeinen. De aangekaarte veranderingen zijn veelal landelijk en gradueel, maar hebben zeker ook lokale uitingen. Daarnaast zijn veel van deze trends ook verwant aan eerdergenoemde trends. Een belangrijk onderliggend thema binnen dit, en alle andere, domein(en) is 'verandering'. Van jeugdculturen tot vrijetijdsbesteding en van emancipatie tot migratie, de samenleving veranderde enorm de afgelopen 70 jaar, en deed dit steeds sneller. Deze verandering manifesteerde zich, bewust of onbewust, veelal in groepen, mensen of bewegingen die niet megingen met de gangbare normen en waarden of het overheidsbeleid en deze in sommige gevallen zelfs bekritiseerden en hier actie tegen voerde.

Wat echter snel duidelijk wordt als we kijken naar particuliere archieven en collecties, is dat we veel materiaal hebben van organisaties, bedrijven en personen die onderdeel waren van de gevestigde orde, maar dat er zeer weinig tot geen archiefmateriaal aanwezig is van groepen, mensen of bewegingen die hierbuiten vielen of tegen streden. Zaken rondom de digitale cultuur, jeugd- of

---

⁴⁶ *Een samenleving in beweging*, 893-896.

⁴⁷ *Een samenleving in beweging*, 902-905, 913-914, 929-930

⁴⁸ Idem, 989-990, 1000-1012.

subculturen, etnische minderheden en migranten, vakbonden, belangengroepen, emancipatiebewegingen, (nieuwe) media, protest- en actiegroepen (op sociaal, maatschappelijk of ecologisch gebied), belangrijke personen in deze bewegingen, lokale partijen en meer ontbreken grotendeels. Wat we hiervan hebben is vaak beperkt tot documentatie over of uitingen van, bijna nooit over het waarom.

Conclusies

Uit de bovenstaande bevindingen zijn enkele conclusies te trekken over het verzamelbeleid van het NHA en haar voorgangers en de aanwezige archieven en collecties. Deze conclusies zijn zowel onderzoekstechnisch, beheertechnisch als inhoudelijk en kunnen dienen als basis voor vervolgonderzoeken en –projecten en aan de grond liggen van actieve acquisitie.

Onderzoek

In eerste instantie zou dit onderzoek zich voornamelijk richten op concrete lacunes in de documentatie van de samenleving. Gaandeweg is gebleken dat het zeer moeilijk is om, binnen de bandbreedte van dit onderzoek, alle relevante trends, belangrijke gebeurtenissen en hoofdrolspelers in deze zaken in het werkingsgebied te identificeren. Omdat het zeer lastig is om concreet aan te geven wat er *niet* aanwezig is qua archieven en collecties zou verder onderzoek nodig moeten zijn om dit per deelnemer concreet te maken. Hierin valt echter een keuze te maken in hoeverre je dit wilt doen.

Het is verder van belang om tijdens de identificatie en mogelijke acquisitie van relevante archieven en collecties rekening te houden met overlap met thematische instellingen en organisaties als het IISG, het Huygens Instituut, Aletta, Beeld en Geluid, de RKD, het KDC, het NIOD en anderen. Wat is de verhouding tussen regionaal en nationaal belang?

Tijdens het onderzoek werd ook duidelijk dat nog lang niet alle basisgegevens van alle archieven en collecties bekend zijn. Zeker als het op (kleine) particuliere archieven aankomt is het onmogelijk om zonder specifieke voorkennis te weten wat voor informatie zich in welk archief herbergt. Een globale inleiding of minieme ontstaansgeschiedenis per archief is nodig wil je überhaupt iets aan je collecties hebben. Op dit moment is ook niet te achterhalen in het systeem om hoeveel archieven en collecties het gaat die geen inleiding of omschrijving hebben. Dit is niet alleen onhandig voor een intern onderzoek

Beheertechnisch

Tijdens het onderzoek is voor de analyse hevig geleund op de bestaande categorisering van archieven en collecties. Hoewel deze indeling in categorieën een functie is die wordt aangeboden vanuit het bedrijf achter MAIS-Flexis, de firma De Ree, moeten wij ons bewust zijn van de beperkingen die een dergelijke categorisering legt op het aanwezige materiaal.

Het is namelijk niet ondenkbaar dat een archief of collectie materiaal bevat wat maar ten dele te categoriseren is onder één categorie. Mocht iets meerdere domeinen aandoen kunnen er wel meerdere categorieën worden toebedeeld, maar hierbij is het vervolgens onduidelijk waar het zwaartepunt van een archief ligt. Daar tegenover staat weer dat er vraagtekens geplaatst kunnen worden bij sommige toekenningen.

Hiernaast zijn deze categorieën nog sterk gebaseerd op een ‘traditionele’ en in hokjes verdeelbare visie op de samenleving. Zeker in de huidige pluriforme, heterogene en globaliserende samenleving zullen archieven steeds meer onder verschillende categorieën kunnen worden geschaard. Hierdoor zal de onduidelijkheid over de aard van een archief toenemen. Je kan je hierbij afvragen of de bestaande categorieën überhaupt nog wel alle aspecten van de samenleving dekken. Zo zijn bijvoorbeeld digitale uitingen van de samenleving, of de interactie tussen particulieren onderling (via blogs, vlogs, fora, social media, etc.) veel diffuser en moeilijker te vangen in één of enkele categorie. We moeten kortom kritisch kijken of de bestaande manier van het catalogiseren en categoriseren van archieven en collecties nog van toepassing is op materiaal uit de moderne tijd, en of we dit eventueel kunnen aanscherpen. Hierbij moeten we ons bevragen *voor wie* de categorieën bedoeld

zijn, wat we precies beogen met het gebruiken van de categorieën (voor de onderzoekers of voor onze eigen overzichten?) en of de huidige indeling dan nog wel voldoen of dat deze moeten worden geüpdate of aangevuld.

Verder wordt in Mais-flexis wel bijgehouden om wat voor soort archief het gaat, en aan de hand daarvan wordt bepaald of iets particulier of overheid is. De praktijk toont echter aan dat dit niet altijd één op één gelijkloopt. Een specifiekere registratie zou zeker helpen bij een volgende analyse.

Institutioneel. Lacunes en weelde

In de kern van de zaak zijn er enkele belangrijke lacunes aan te wijzen die naar voren zijn gekomen in de drie verschillende analyses.

Non-normatieve groepen

De voornaamste constatering is dat er relatief veel materiaal aanwezig is van de *gevestigde orde* en de (hoogopgeleide) *elite*. Dit zijn organisaties, bedrijven, verenigingen of personen die de status quo belichaamden, bepaalden of in stand hielden. Denk hierbij aan verzuilde instanties, grote bedrijven, grote verenigingen en belangrijke families en personen. Dat we hiervan veel materiaal bezitten is niet gek of slecht, aangezien het goed weerspiegelde hoe een groot deel van het alledaagse leven eruitzag en wie daarin belangrijke spelers waren. Toch is er in het verlengde hiervan nauwelijks materiaal van personen, groepen of verenigingen die bewust of onbewust niet tot de *mainstream* samenleving behoorden of zich zelfs actief verzetten tegen de algemeen heersende normen, waarden en ideologieën. Denk hierbij aan (personen die actief waren in) actiegroepen, emancipatiebewegingen, sub- en jeugdculturen, mindervaliden, etnische en religieuze minderheden, etc. Een belangrijke verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het (anti-)autoritaire karakter van sommige groepen of personen. Mensen, groepen of instellingen die binnen het normatieve vallen, meer geïnstitutionaliseerd zijn in de samenleving en voor hun gevoel meer geworteld zijn in de geschiedenis van de regio (of die het belang van hun bijdrage aan de geschiedenis van de regio inzien) zullen sneller hun materiaal overdragen dan mensen of instellingen die dit niet doen. Daartegenover staat dat mensen, groepen of instellingen die juist tegenstrijdige belangen hebben en/of protesteren tegen de overheid of het normatieve/geïnstitutionaliseerde hun materiaal niet snel over zullen dragen aan een instelling die uitmaakt van dit systeem.

Een andere verklaring kan liggen in hoe actief er documentatiemateriaal wordt geproduceerd. Waar het voor sommige instellingen als kerken, verenigingen en (grote) bedrijven logisch is om een goede administratie bij te houden⁴⁹ wordt dit voor kleinere groepen en bedrijven vaak eerder als een noodzakelijk kwaad gezien. Documentatie verliest bij deze groepen vaak snel waarde, en van een vooropgezet systeem van waardering en selectie is vaak geen sprake.

Hieraan verbonden is het historisch besef van het eigen materiaal. Waar geïnstitutionaliseerde en in de maatschappij ingebedde verenigingen, personen en organisaties met de juiste middelen vaak de historische waarde inzien van het eigen materiaal, doen kleinere verenigingen, personen en organisaties die juist buiten het normatieve vallen dit veel minder. Hierbij wordt het idee van wat er 'belangrijk' is voor de overlevering van erfgoed of documentatie vaak nog gebaseerd op bestaande ideeën over wat er 'belangrijk' of overgeleverd is in de geschiedschrijving, namelijk hoogcultuur en belangrijke mensen. Hierdoor ontstaat er een vicieuze cirkel waarbij het beeld wordt versterkt dat alleen materiaal van 'belangrijke' maatschappelijke spelers het waard is om opgenomen te worden in een archief, en dat vervolgens alleen dit materiaal daadwerkelijk wordt opgenomen.

Het archiefwezen stelde zich hierbij ook lang vrij passief op, waarbij alleen archieven en collecties binnenkwamen die werden aangeboden. Alleen op kleine schaal kwamen deze door actieve

---

⁴⁹ En hier vaak ook de ruimte en middelen voor zijn.

acquisitie binnen. Gezien de hoge homogeniteit binnen het archiefwezen⁵⁰ zijn er niet veel passieve contacten met de eerdergenoemde ondervertegenwoordigde groepen, en zullen deze archieven en collecties dan ook niet snel via-via worden aangeboden. De hierboven genoemde verklaringen kunnen een reden zijn waarom de weg naar het archief voor minderheidsgroepen (niet-normatieve groepen) van veel meer obstakels voorzien is dan bij normatieve groepen.

Het belang van deze lacune kan niet onderschat worden. Geschiedenis wordt eeuwenlang voornamelijk geschreven door de ‘winnaars’, mensen in de heersende, normbepalende klasse, op basis van aanwezige bronnen. Als er in het bronmateriaal een lacune zit, is dit ook een beperking voor eventuele geschiedschrijving. Het is dus belangrijk om ons bewust te zijn van dit gemis. Hoe groot de lacune precies is en waarmee deze gevuld dient te worden, is nu nog moeilijk te zeggen. Hier zal verder onderzoek naar gedaan moeten worden.

Type en datering

Een tweede constatering gaat over het *type* en de *datering* van het materiaal wat aanwezig is bij het NHA. Uit de bestandsanalyse blijkt ten eerste dat er nog maar weinig materiaal aanwezig is van de afgelopen twintig tot dertig jaar. Het aantal archieven (niet per se de hoeveelheid aan materiaal) dat materiaal bevat uit de periode 1990-2015 vermindert sterk naar mate de tijd dichterbij komt. Ten tweede is er niet goed inzichtelijk te maken hoeveel digitaal materiaal er in de archieven precies aanwezig is. Toch kan al wel gezegd worden dat de aanwezige hoeveelheid digitaal archiefmateriaal zich hoogstwaarschijnlijk niet verhoudt tot de hoeveelheid digitaal materiaal die daadwerkelijk geproduceerd is in deze periode. Dit houdt in dat er waarschijnlijk nog een hoop digitaal archiefmateriaal bij particulieren thuis ligt, of dat het inmiddels al verloren is gegaan omdat het werd bewaard op dragers die de tand des tijds niet hebben doorstaan.

Deze lacune van modern materiaal is niet geheel onbegrijpelijk; om te beginnen is het waarden en selecteren volgens traditionele standaarden vanwege de grote hoeveelheid veel lastiger dan analogo archiefmateriaal. Dit is dan ook een dusdanig grote taak dat veel particulieren zich er niet snel aan zullen wagen. Daarnaast is de historische afstand tot het materiaal klein, en dus ook de eerdergenoemde notie dat het “archiefwaardig” zou zijn. Tot slot en vind overdracht van archiefmateriaal uiteindelijk veelal pas plaats aan het einde van een periode zoals bij overlijden, faillissement of een ander natuurlijk breekpunt, etc. Deze momenten zijn er voor veel moderne archieven en collecties simpelweg nog niet.

Ondanks dat deze lacune goed te verklaren is, is hij gelijk ook zeer urgent. Vanwege de vlottende aard van digitaal materiaal⁵¹ bestaat er een aanzienlijk risico dat digitaal archiefmateriaal uit de periode van ca. 1990-2010 al snel niet meer opgenomen *kan* worden in archieven en collecties, ongeacht de waarde ervan. Het kan hierbij weliswaar voorkomen dat de belangrijkste stukken in deze periode van hybride documentatievorming naast een digitale ook een analoge verschijningsvorm hebben, en dat er wel gegevens overblijven, maar er zullen ongetwijfeld ook enorme hoeveelheden digitale informatie verloren gaan die te maken hebben met de totstandkoming van, of beweegredenen achter bepaalde besluitvorming of handelen.

Geografische spreiding

Een derde belangrijke constatering is de *geografische spreiding* van het aanwezige particuliere archiefmateriaal. Door de voorgeschiedenis van het NHA als archiefbewaarplaats is er een verklaarbaar zwaartepunt in de geografische spreiding. In absolute aantallen heeft het merendeel van het materiaal betrekking op de gemeenten Haarlem, Velsen en Haarlemmermeer en het Rijk. De enorme hoeveelheid particulier materiaal die afkomstig is van het Rijk heeft hierbij vooral betrekking

---

⁵⁰ Vaak blank, ouder en hoogopgeleid.

⁵¹ Door verouderde soft- en hardware en het vervallen van informatie op dragers.

op grote bedrijven, onderwijsinstellingen en wetenschap en landbouw. De andere deelnemers, misschien met uitzondering van Bloemendaal en Zandvoort, hebben bijna geen tot verhoudingsgewijs heel weinig particulier archiefmateriaal.

Op zich is het logisch dat er minder particulier archiefmateriaal zou zijn voor de kleinere deelnemers, maar als we kijken naar de verhoudingen tussen het aantal inwoners per deelnemende gemeenten en de aanwezige hoeveelheid archiefmateriaal dan zien we dat deze verhoudingen niet overal gelijk zijn. Zo is een kleine gemeente als Haarlemmerliede en Spaarnwoude qua hoeveelheid zeer goed vertegenwoordigd in het archief en is er van een relatief grote gemeente als Heemskerk nauwelijks iets aanwezig. Deze cijfers kunnen misschien een vertekend beeld opleveren over waarom de verhoudingen scheef zijn, en de redenen hiervoor kunnen zeer uiteenlopend zijn⁵², maar het blijft een feit dat de verhoudingen niet gelijk liggen.

Dit roept vervolgens weer enkele vragen op. Als deze verhoudingen niet gelijk zijn, moet het NHA ernaar streven om deze wel gelijk te maken? Is dit überhaupt haalbaar? Is het wenselijk? Wat is daarvoor nodig?

Algemeen

Als we naast deze concrete lacunes kijken naar particuliere archieven en collecties en de rol van het archief in de moderne tijd in het algemeen zien we een interessante, maar ook prangende, situatie. De samenleving verandert snel. De manieren waarop en informatie door de samenleving wordt gemaakt, verwerkt en gedeeld is steeds diffuser aan het worden en de hoeveelheid aan documentatie neemt constant toe. De samenleving is daarnaast steeds heterogener en individualistischer aan het worden. Ook zorgt globalisering en schaalvergroting voor de vervaging van lokale en regionale grenzen: bedrijven, personen en instellingen zullen zich op een steeds groter vlak gaan bewegen en opereren waarbij ze minder vaak alleen binnen ons werkingsgebied opereren. Het is een moeilijk vraagstuk: 'hoe vang je de neerslag van de hedendaagse samenleving?' Omdat materiaal een veel grotere diversiteit heeft en vergankelijker is dan ooit en omdat de omvang ook nog eens toeneemt, maar de historische afstand tot het materiaal tegelijkertijd enorm afneemt is waarden en selecteren in de moderne tijd een stuk lastiger geworden. Deze moeilijke vraagstukken bieden een enorme uitdaging voor hedendaagse archieven; instellingen die zich traditioneel gezien vrij passief opstelden. Er zal altijd een noodzaak blijven voor specialisten, maar als de samenleving en diens archieven op dezelfde manier benaderd blijven worden als vroeger zullen de gesignaleerde lacunes alleen maar groter worden. Er dient dan ook een evaluatie te komen van hoe we altijd hebben geselecteerd en gewaardeerd, en of dit nog voldoende is voor de hedendaagse samenleving.

---

⁵² Bijvoorbeeld een actieve archivaris in het geval van Haarlemmerliede en Spaarnwoude, de relatief late bevolkingsgroei van de Haarlemmermeer, de rol van sterke historische verenigingen die een taak van documentatiecentrum vervullen, de fysieke afstand tot het archief of onbekendheid van het archief als bewaarplaats als barrière voor overbrenging, verschillende dienstverleningsovereenkomsten met de gemeenten, de ontstaansgeschiedenis van het NHA en haar werkingsgebied, etc.

Aanbevelingen en vervolgvragen

Vanuit haar motto ‘Voor wie wilt weten hoe het was’ streeft het NHA ernaar om het leidende documentatiecentrum voor de regio Kennemerland en alle aangesloten gemeenten en partners te zijn. Dit is een zowel een nobel en ambitieus als een moeilijk en gevaarlijk doel. In alle gevallen probeert het naar beste inzicht en tegelijk pragmatisch de documentatie en informatie van en over de maatschappij te vangen en te presenteren. Hierbij zijn en zullen altijd keuzes gemaakt moeten worden over de waardering en selectie van archieven en collecties die bestaan in de samenleving. Het is dan ook onmogelijk om *alle* facetten van de lokale geschiedenis en gebeurtenissen te vangen in de vorm van archieven en collecties. Toch kan er wel geprobeerd worden om deze geschiedenis en gebeurtenissen *zo goed en representatief mogelijk* weer te geven. Hierbij zal de toekomst zeker enkele grote uitdagingen bevatten, die liever sneller dan later moeten worden benoemd en worden aangepakt.

Op basis van het bovenstaande onderzoek en conclusies kunnen een aantal aanbevelingen over de gevonden leemtes en lacunes gegeven en enkele vragen over het beleid gesteld worden waarmee richting gegeven kan worden aan een duidelijk gedefinieerd toekomstig acquisitiebeleid.

Aanbevelingen

1. Alle archieven en collecties dienen minimaal een wie, wat, wanneer beschrijving/inleiding te hebben. Zonder deze informatie en de relevantie weer te geven is het beheren van een archief weinig zinvol. De context van een archief of collectie is net zo belangrijk als de inhoud.
2. Een kritische blik werpen op de toekenningen van categorieën. Omdat de samenleving snel verandert en geschiedschrijving daar niet los van staat moeten we kritisch kijken of de toegekende categorieën in MAIS-flexis (MF) nog wel afdoende zijn en de huidige samenleving goed vangen. Zowel voor onszelf, maar ook voor de (toekomstige) bezoekers. Deze herevaluatie kan dan bij het MF gebruikeroverleg worden ingebracht.
3. Ontwikkelen van duidelijke registratiemogelijkheden voor digitaal archiefmateriaal, zoals omvang. Deze gegevens missen nu nog in Mais-flexis.

Onderzoeksvragen & Acquisitie

4. Er moet een lijst met lokale actoren en hotspots worden opgesteld van de afgelopen 70 jaar. Hierbij kunnen de conclusies en bevindingen in dit onderzoek de basis geven voor een prioritering. De omvang en insteek kunnen per deelnemer worden bepaald.⁵³

Beleidsvragen

5. Hoe gaan we om met de gesignaleerde leemtes op het gebied van non-normatieve groepen, de digitale (moderne) samenleving en de spreiding van het materiaal? Hoe actief en hoe willen we hiermee omgaan?
6. Hoe actief richten wij ons op de particuliere archieven van de moderne tijd en de toekomst?

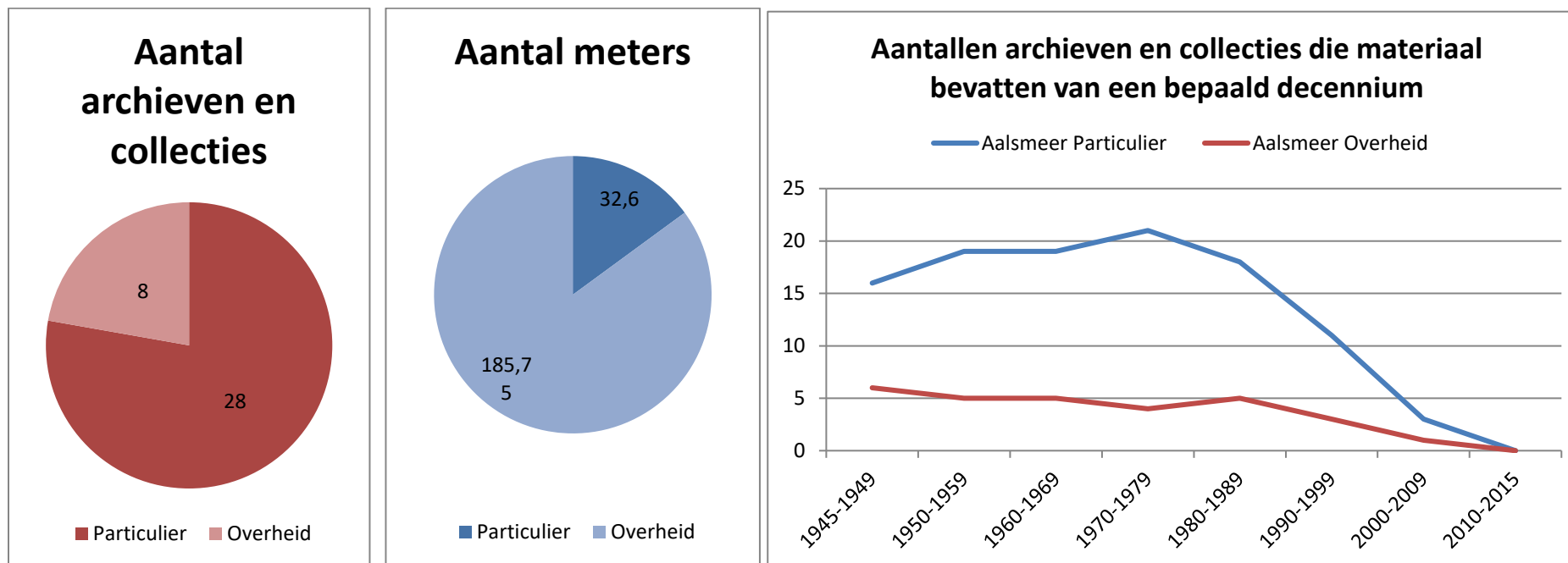
---

⁵³ Hier is, medio 2017, al aan begonnen. Deze aanbeveling valt samen met actielijn 11, punt 1 van het meerjarenbeleidsplan 2017-2020: “Opzetten actief relatiebeheer met het oog op de verwerving van particuliere archieven en hieraan uitvoering geven.”

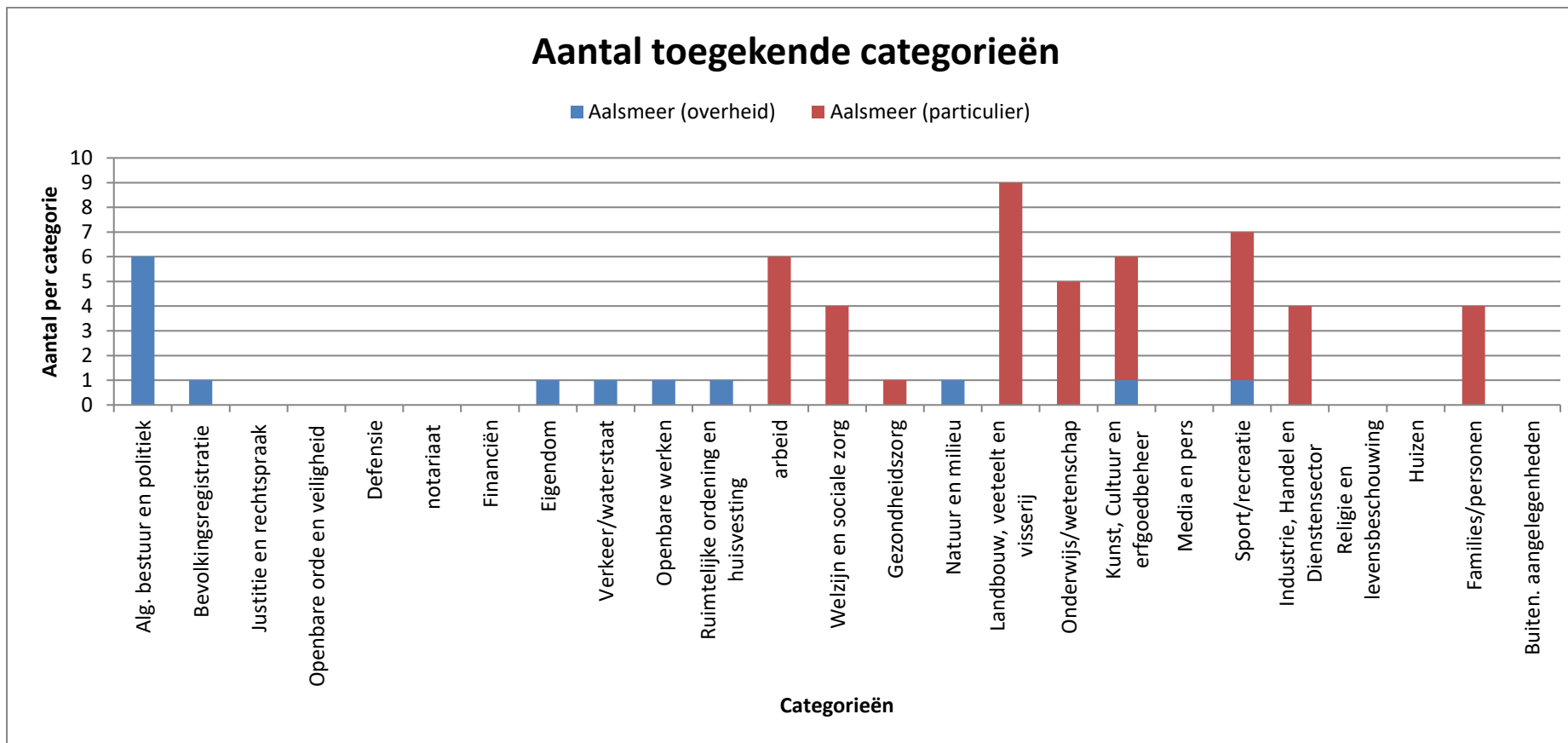
BIJLAGE 1. Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens per deelnemer

Aalsmeer

Kwantitatief

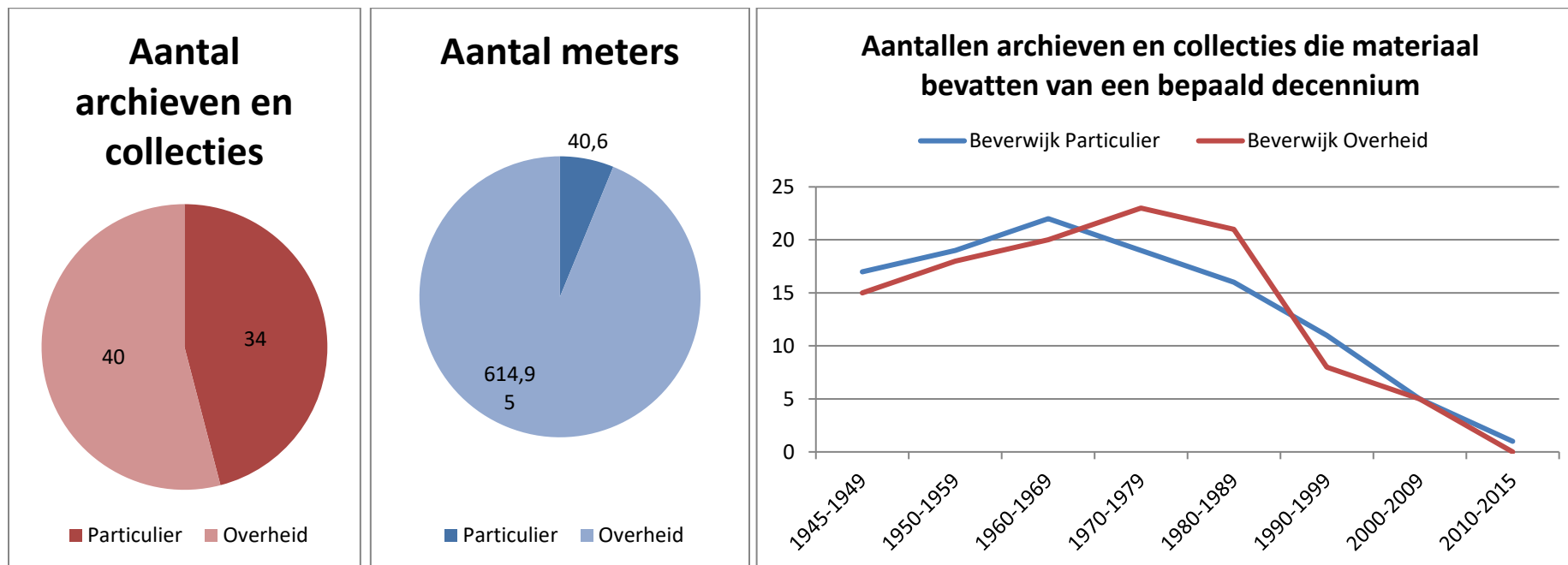
Kwalitatief

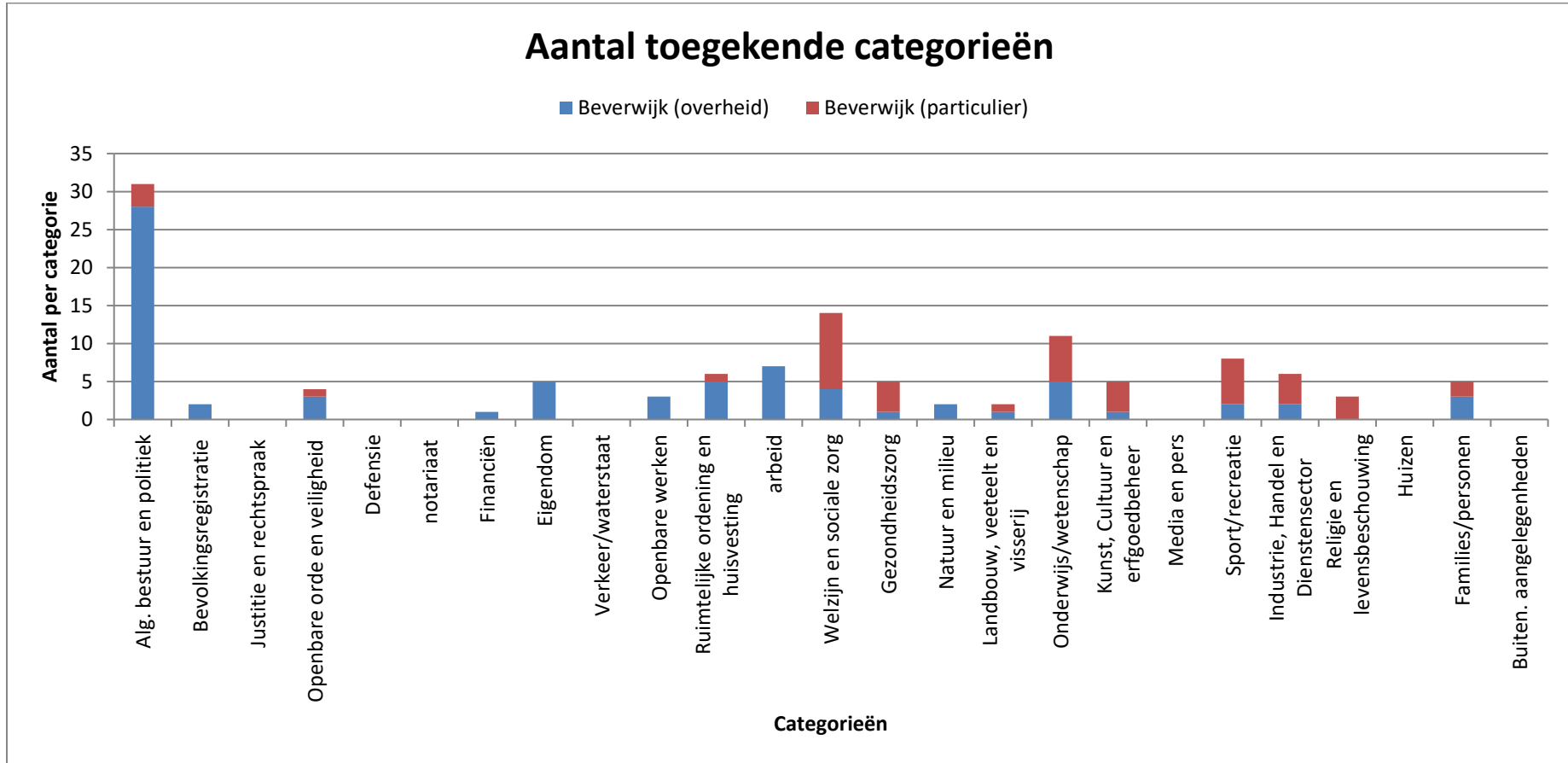

Beverwijk

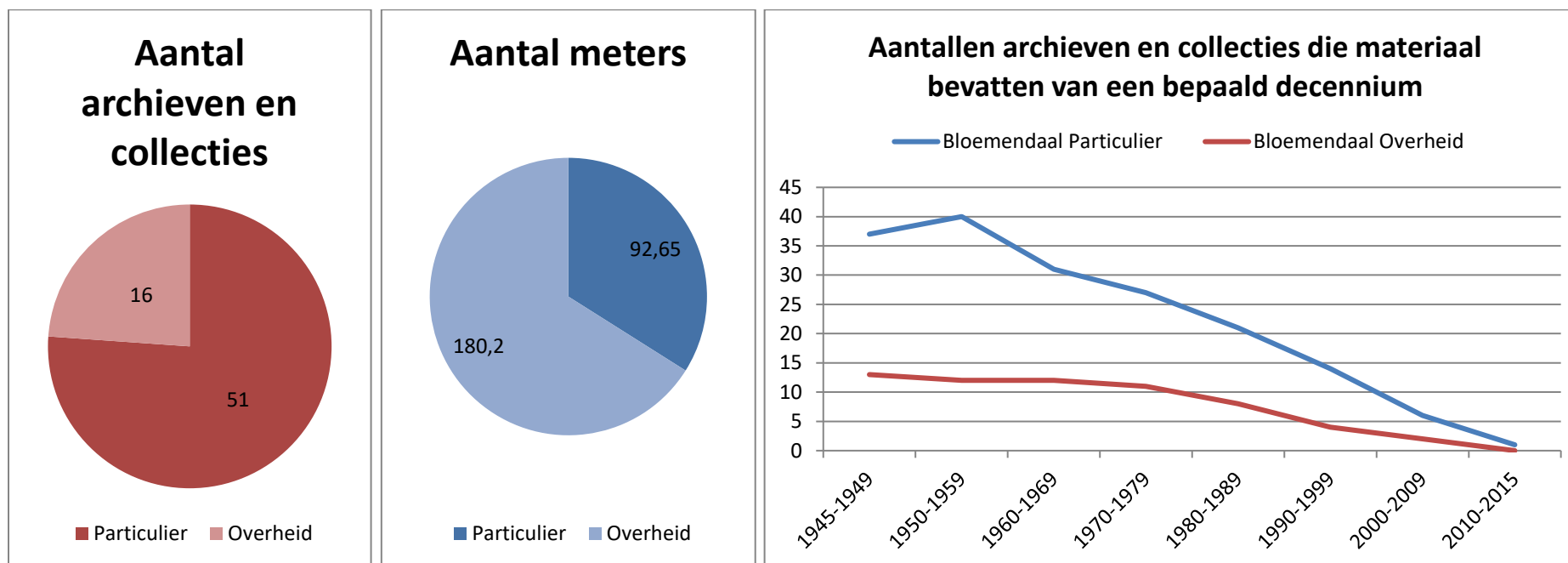
Kwantitatief

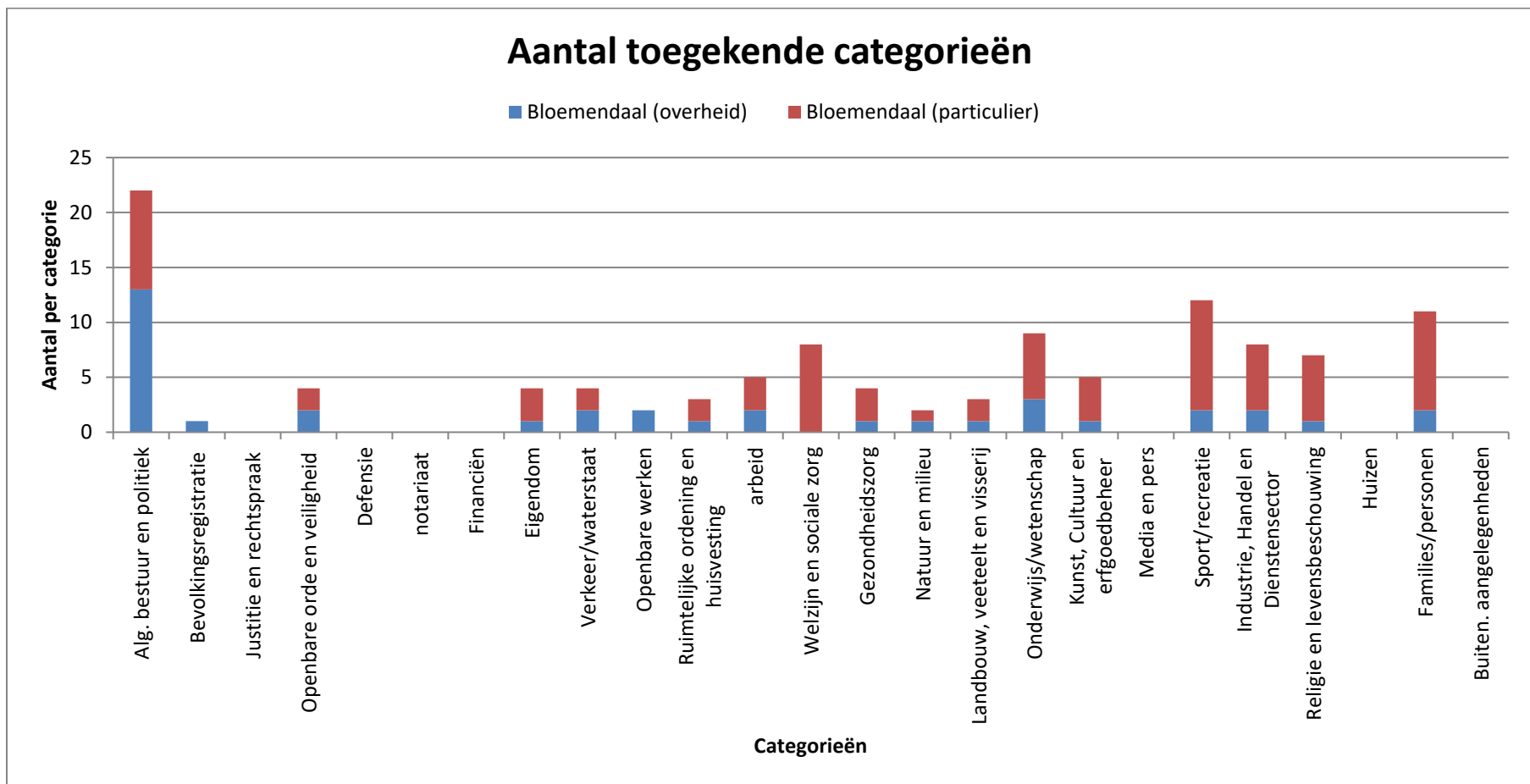

Bloemendaal

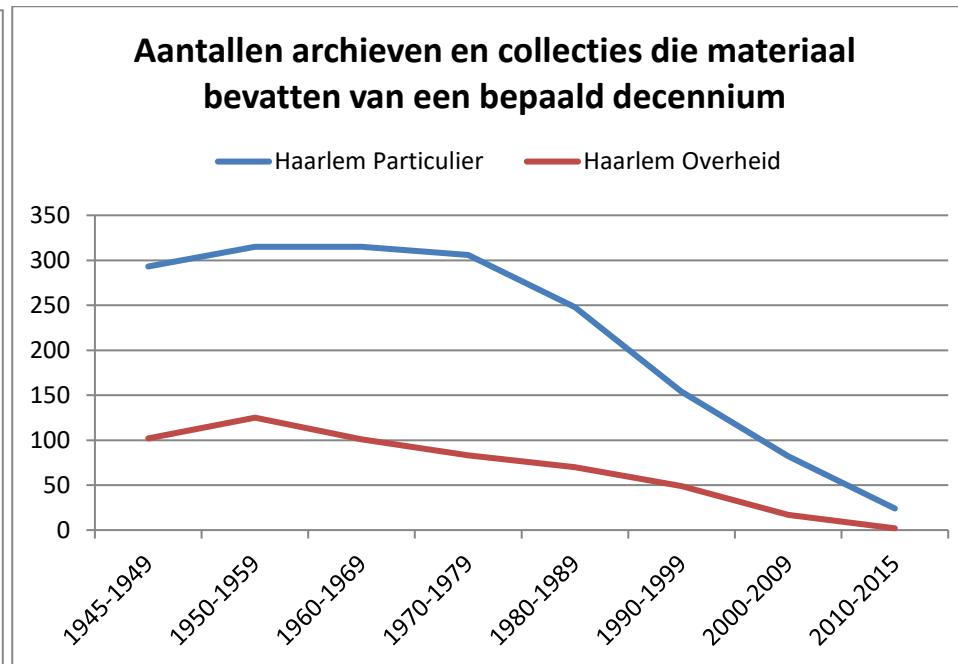
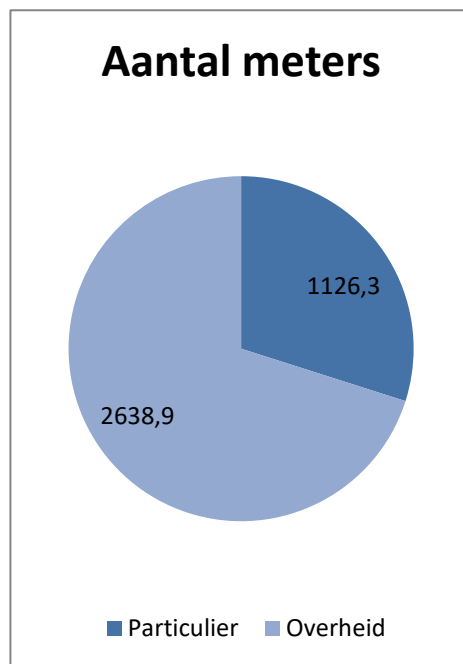
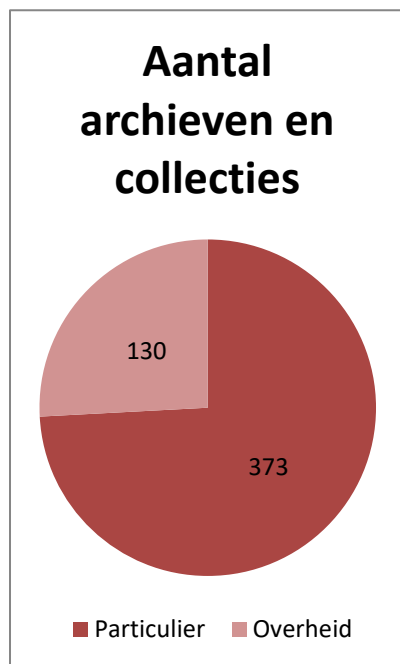
Kwantitatief

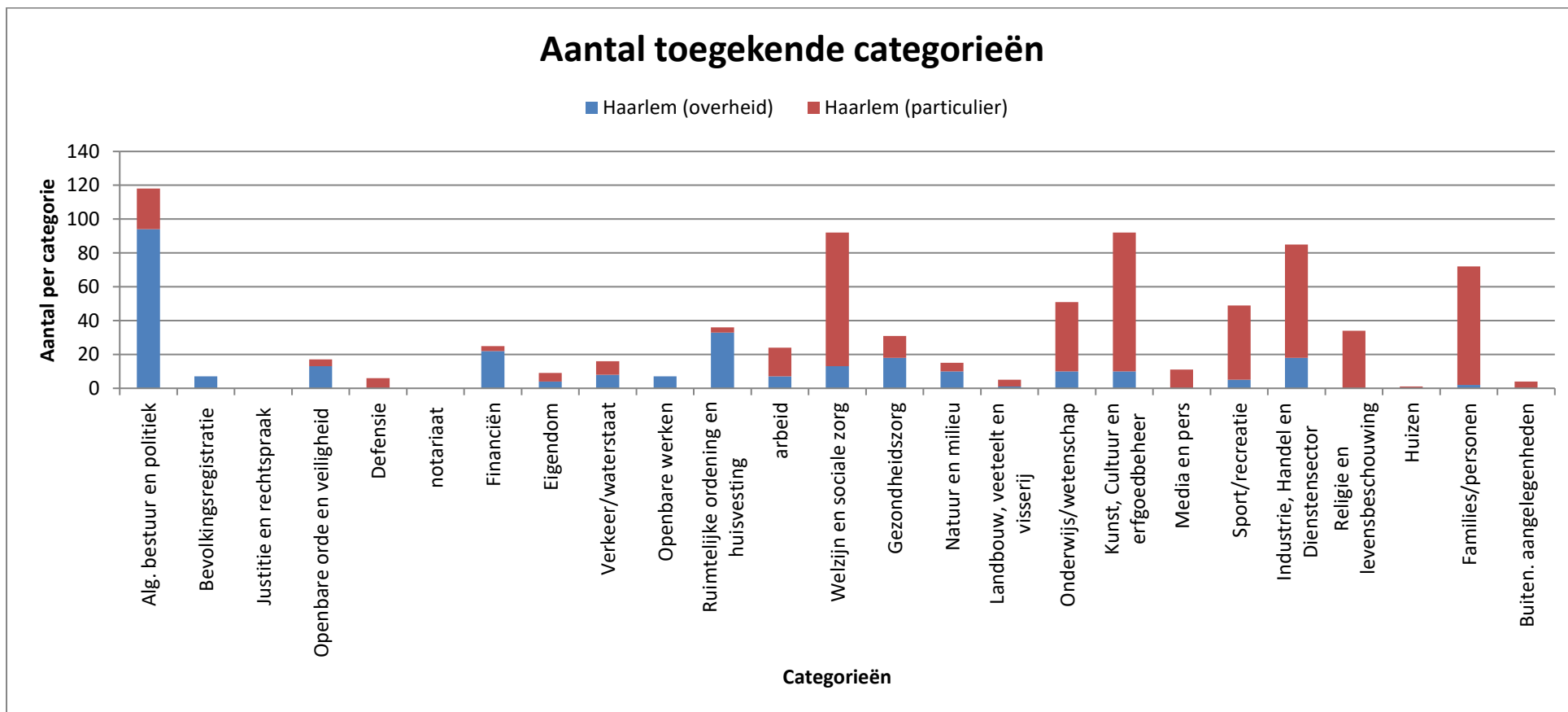

Haarlem

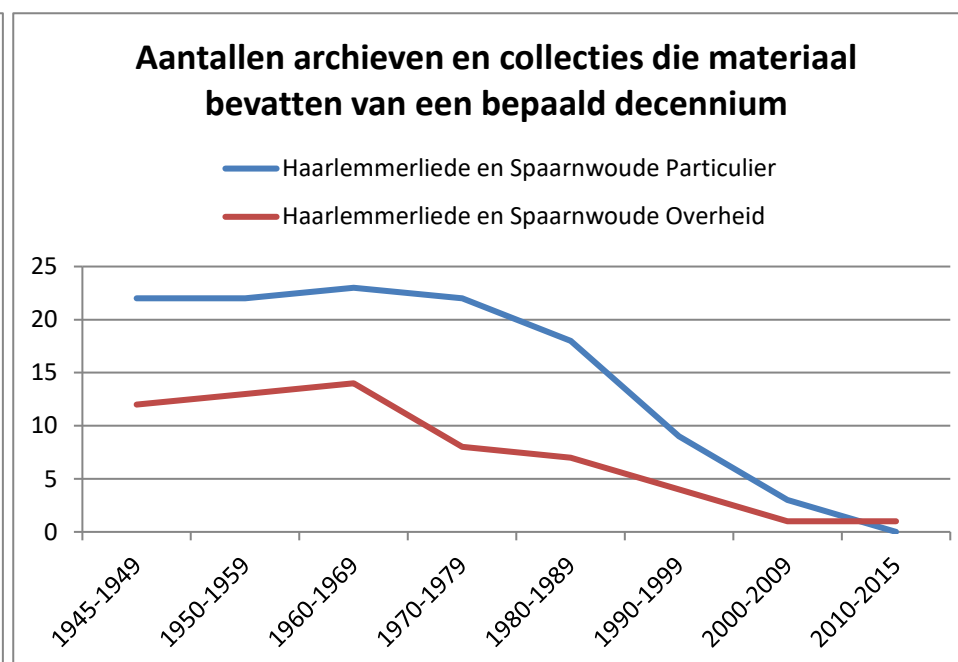
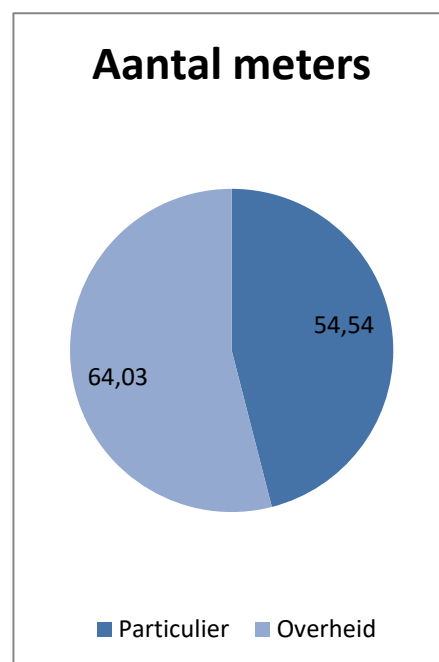
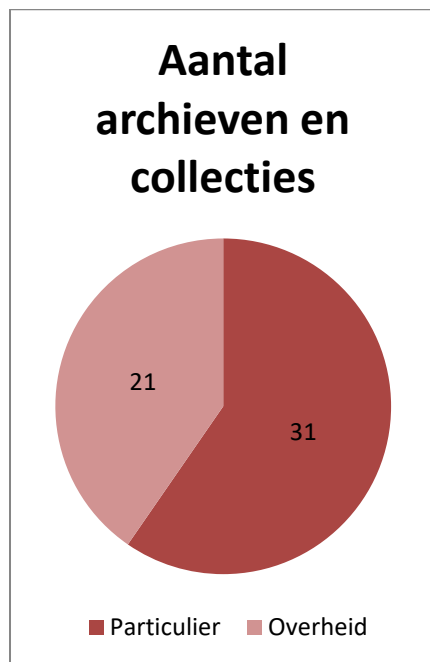
Kwantitatief

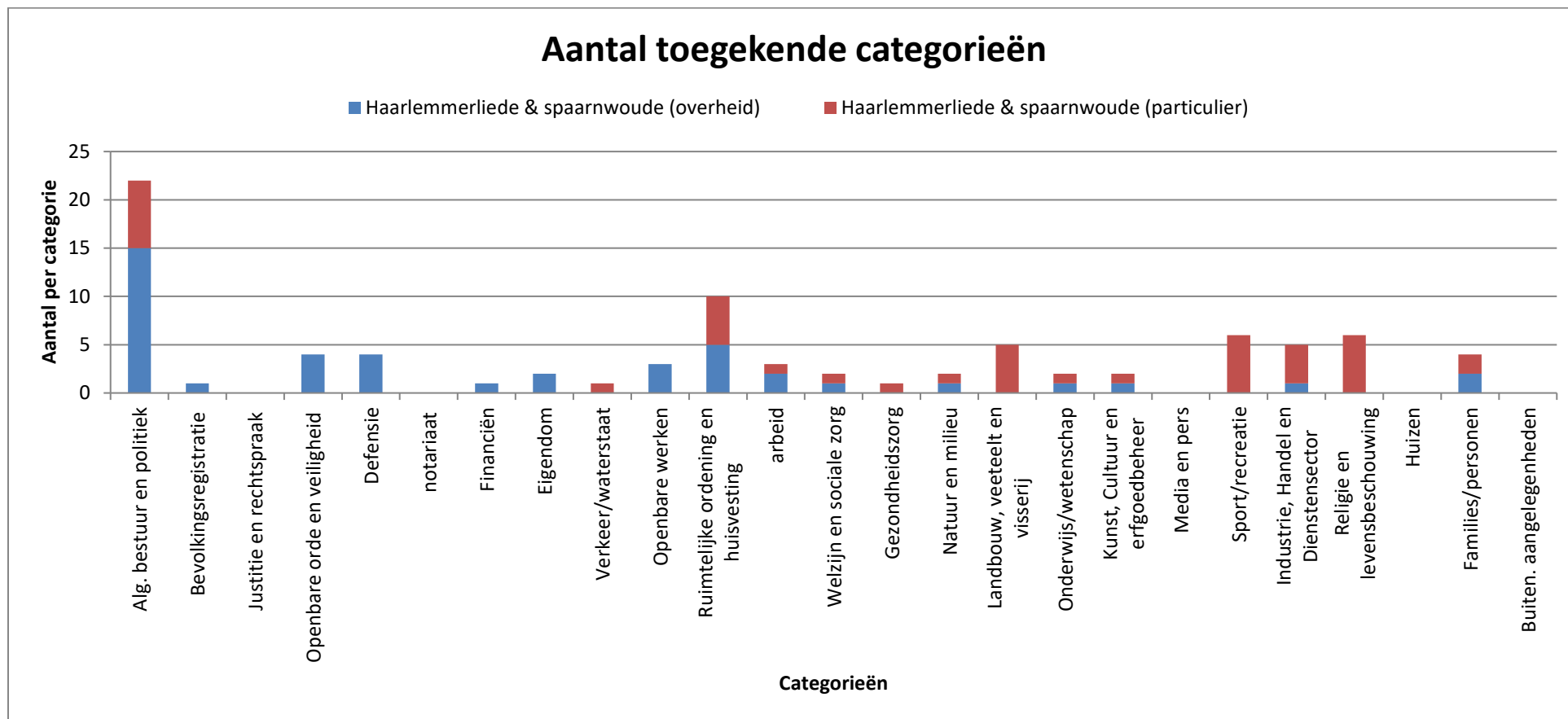

Haarlemmerliede & Spaarnwoude

Kwantitatief

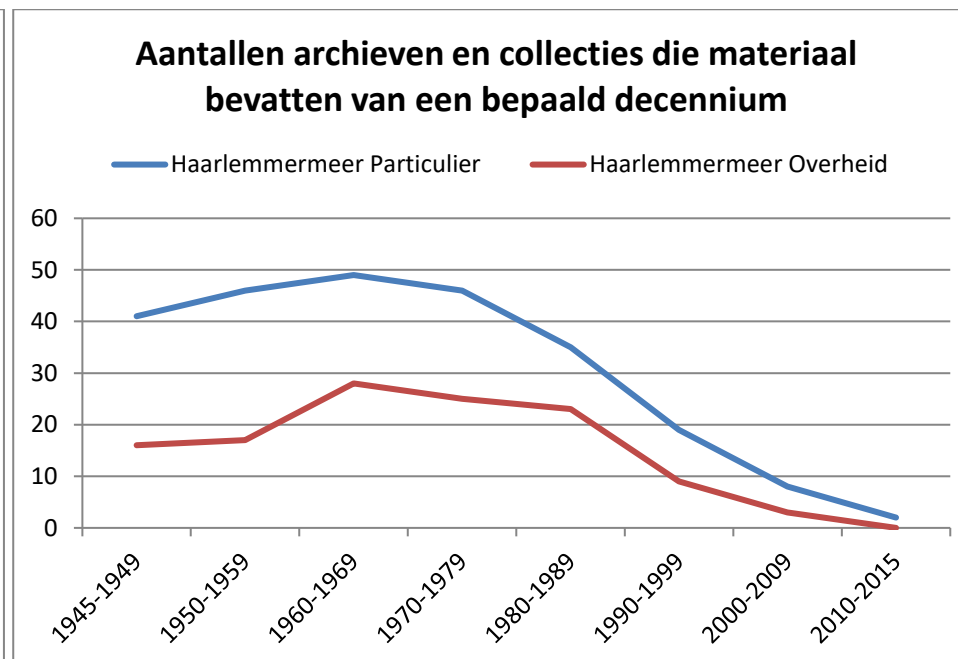
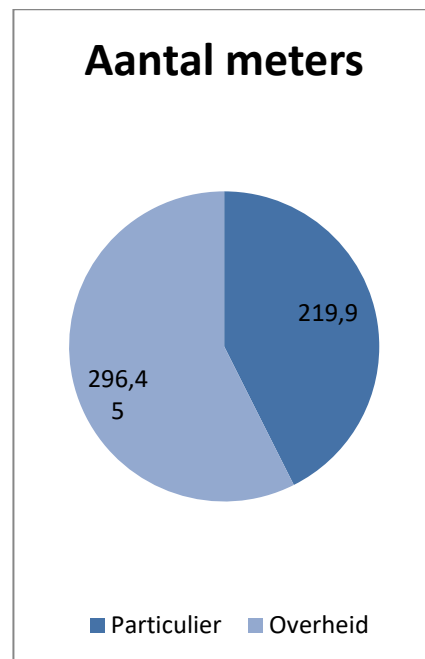
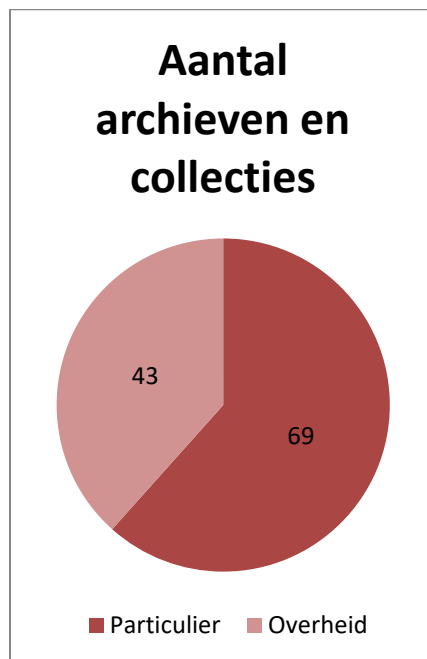

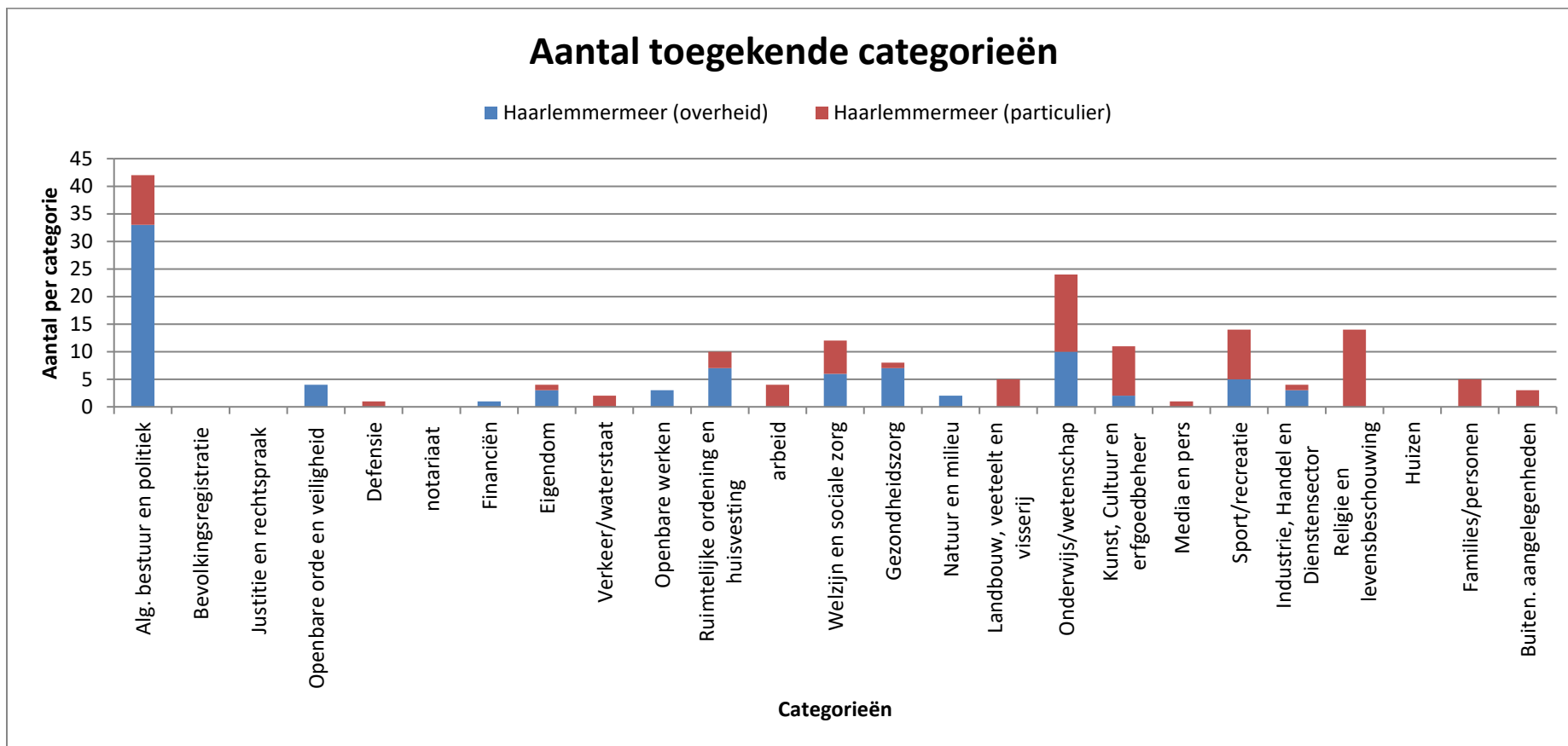

Haarlemmermeer

Kwantitatief

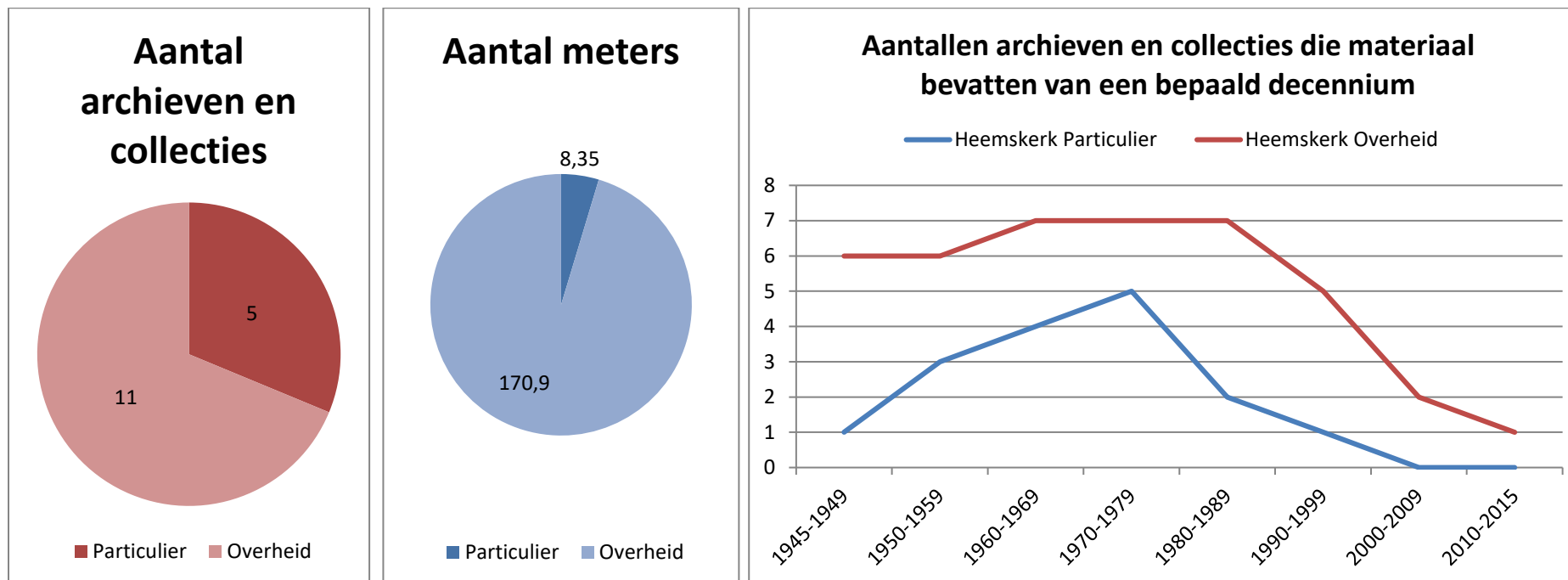

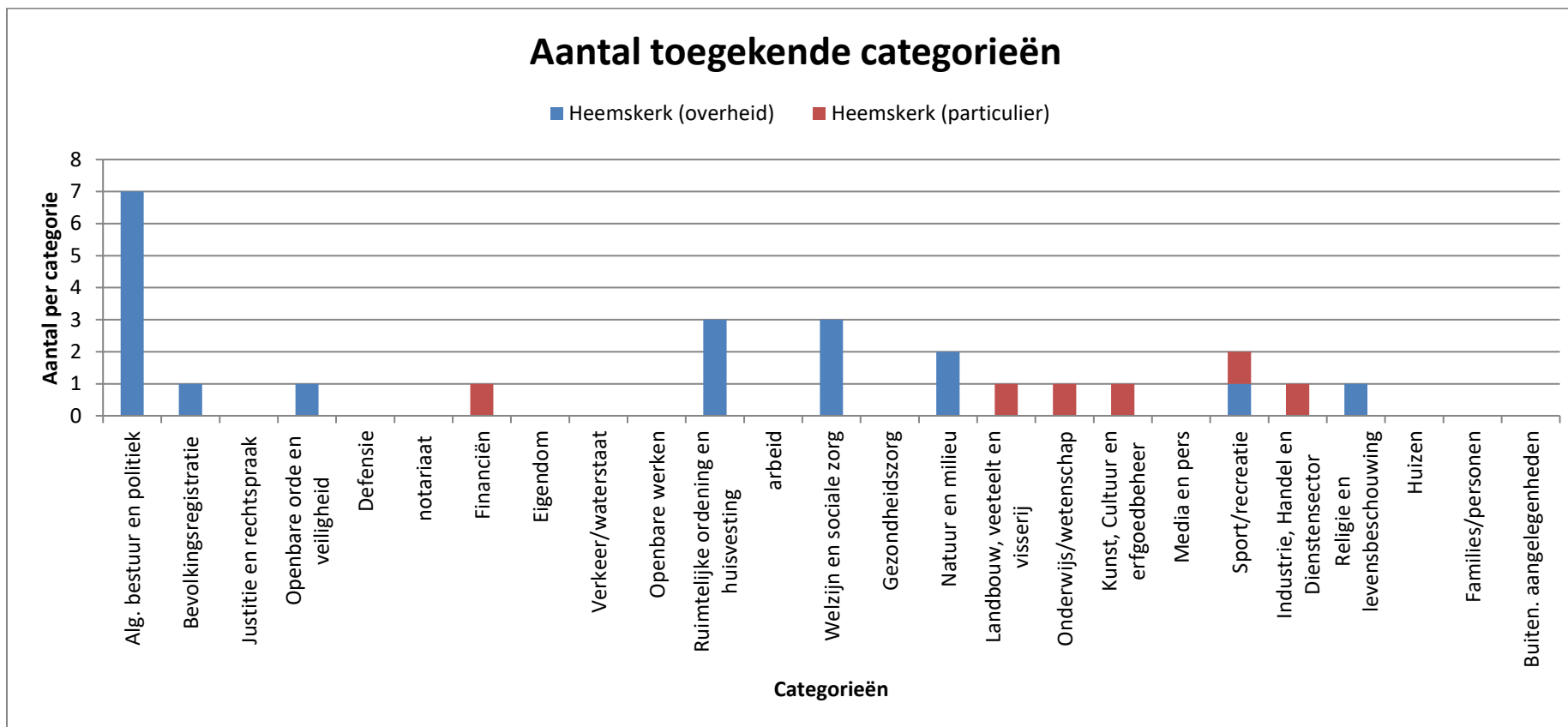
Kwantitatief

Heemskerk

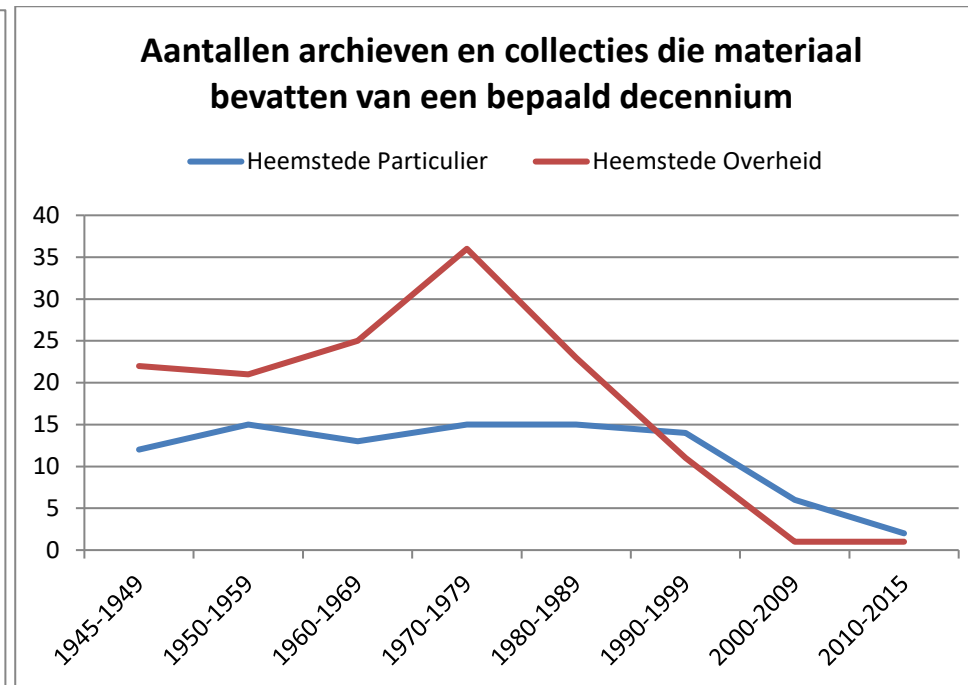
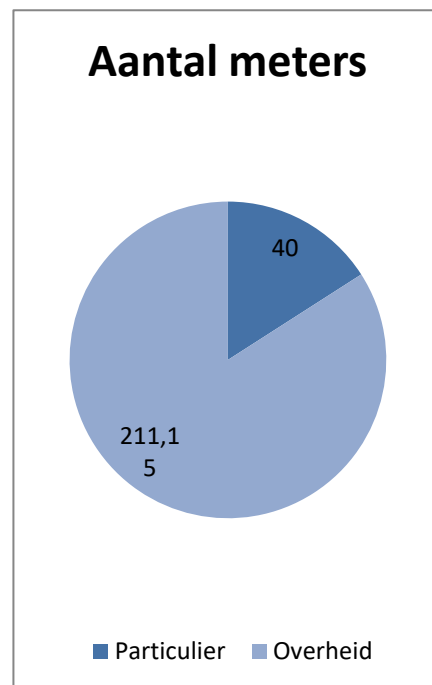
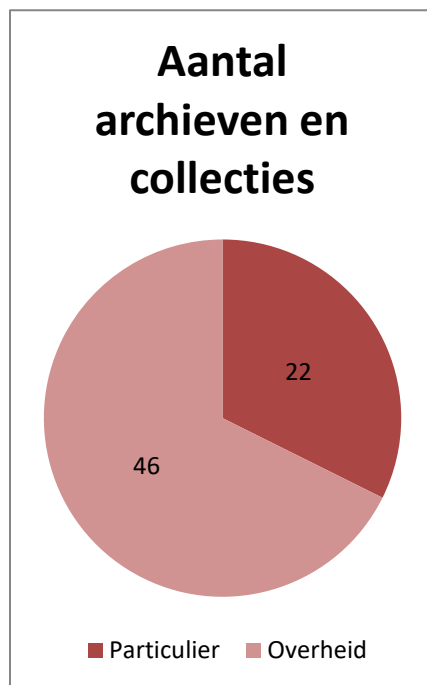
Kwantitatief

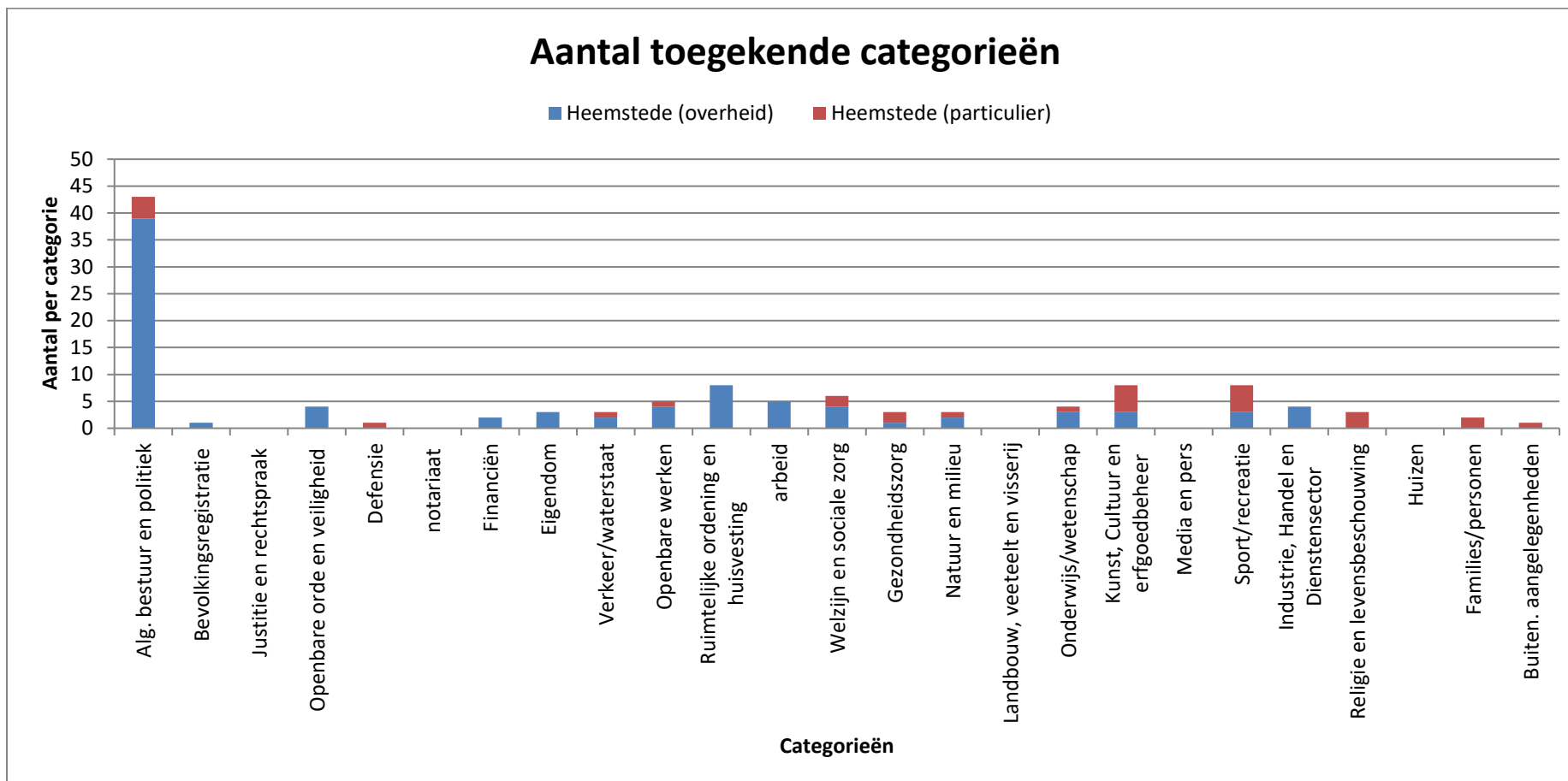

Heemstede

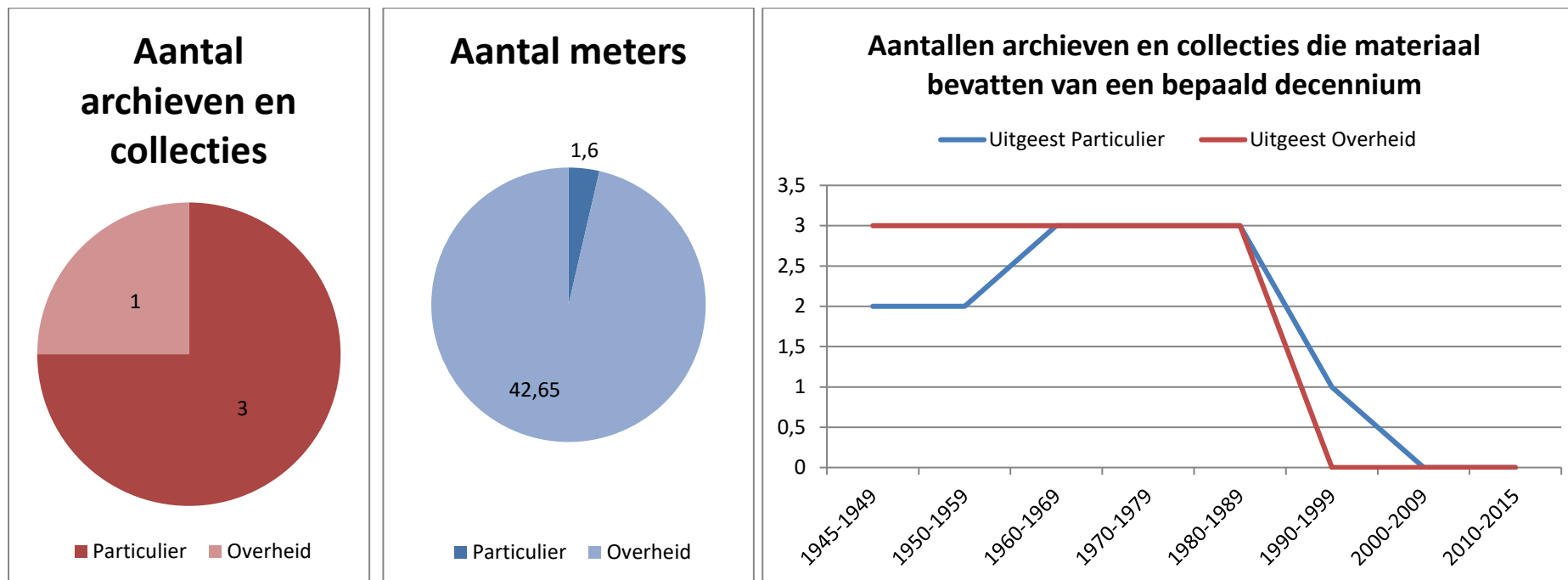
Kwantitatief

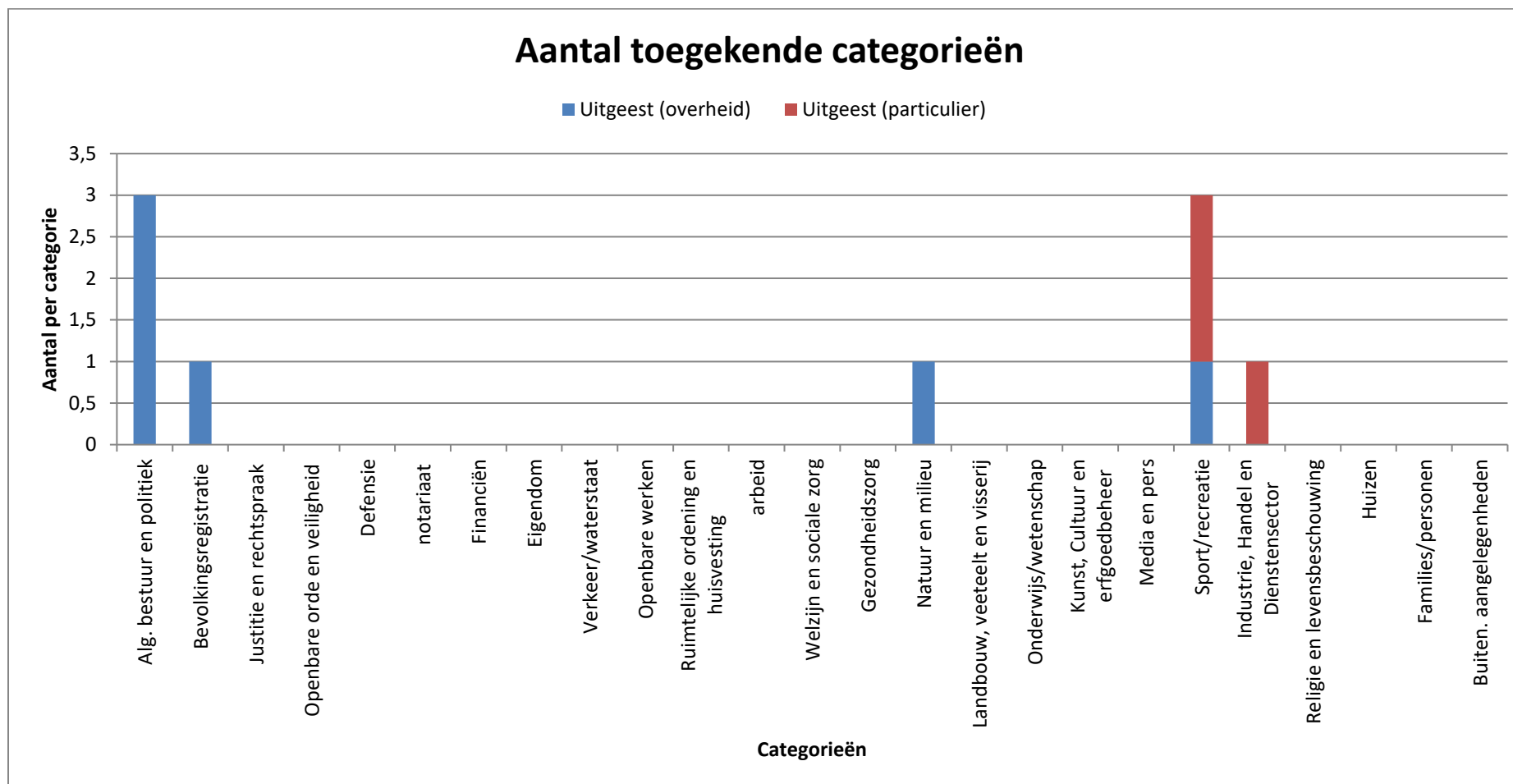

Uitgeest

Kwantitatief

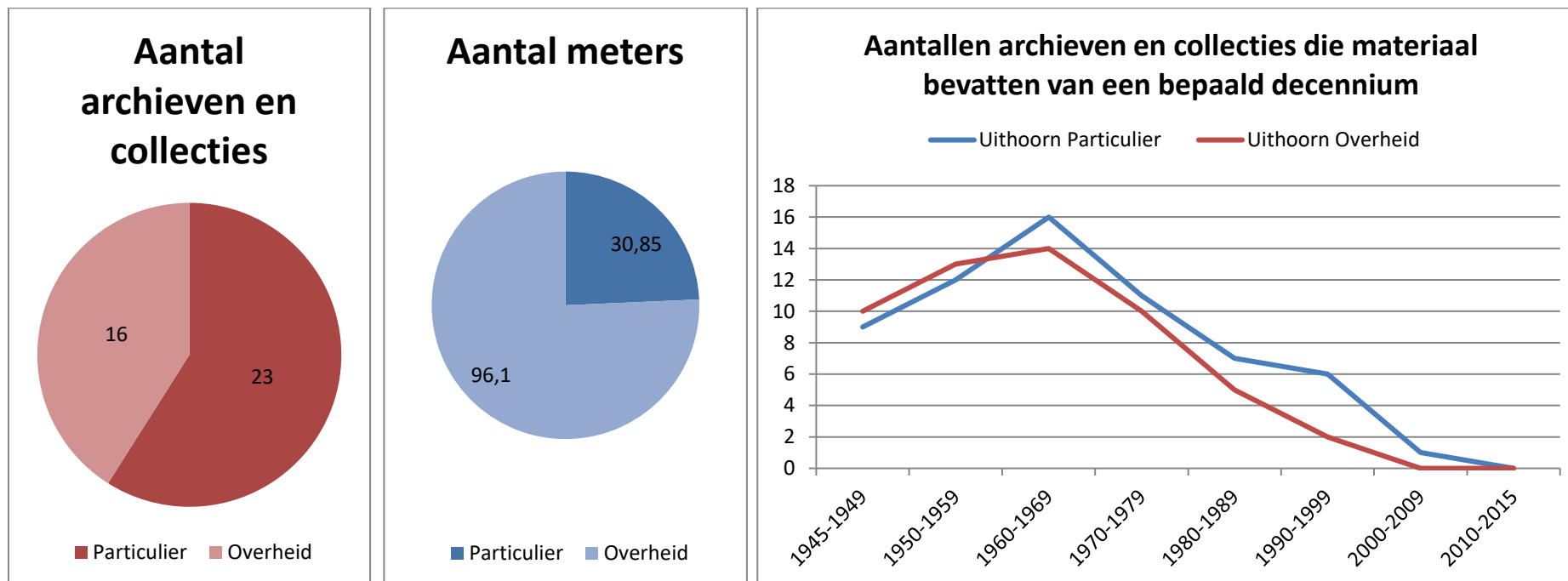

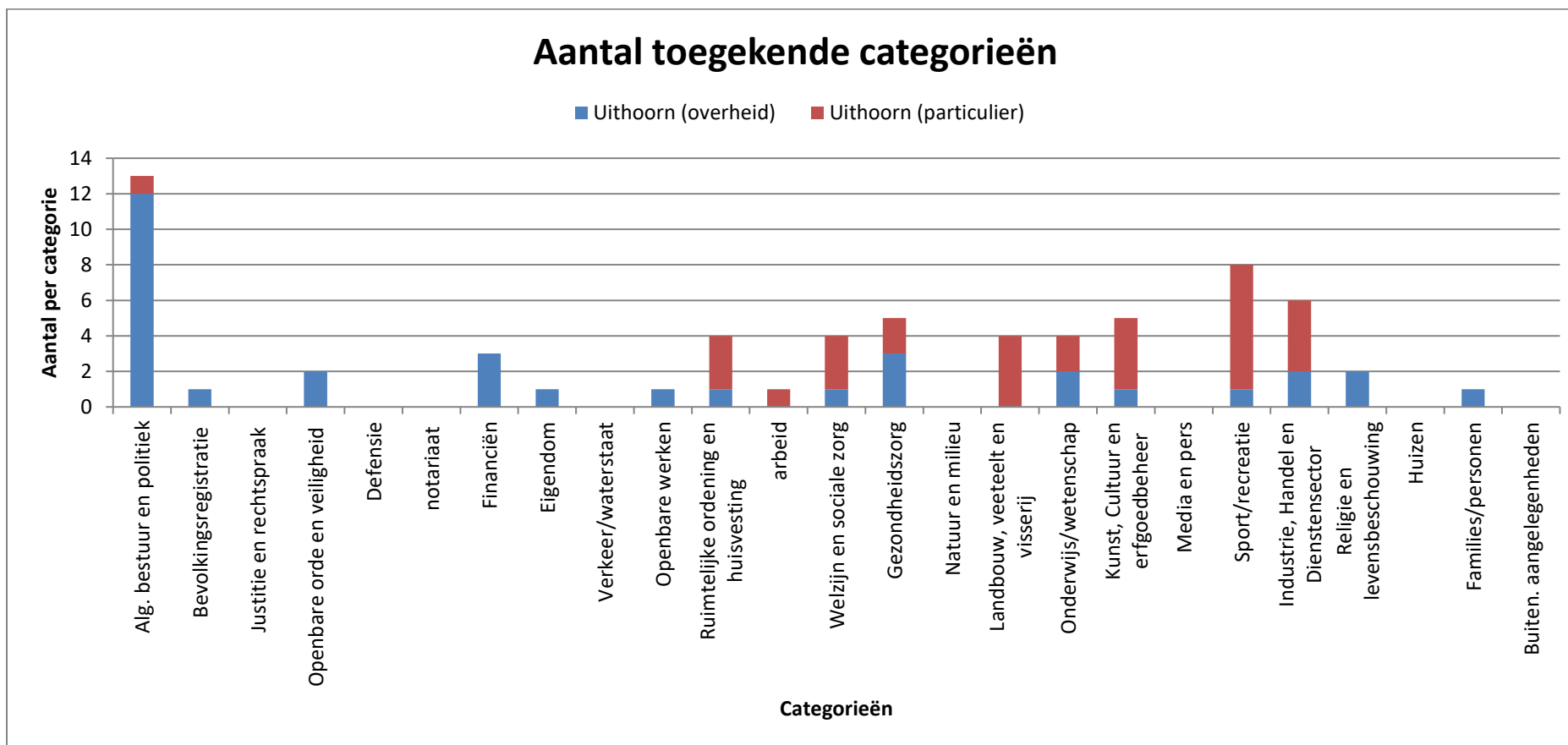

Uithoorn

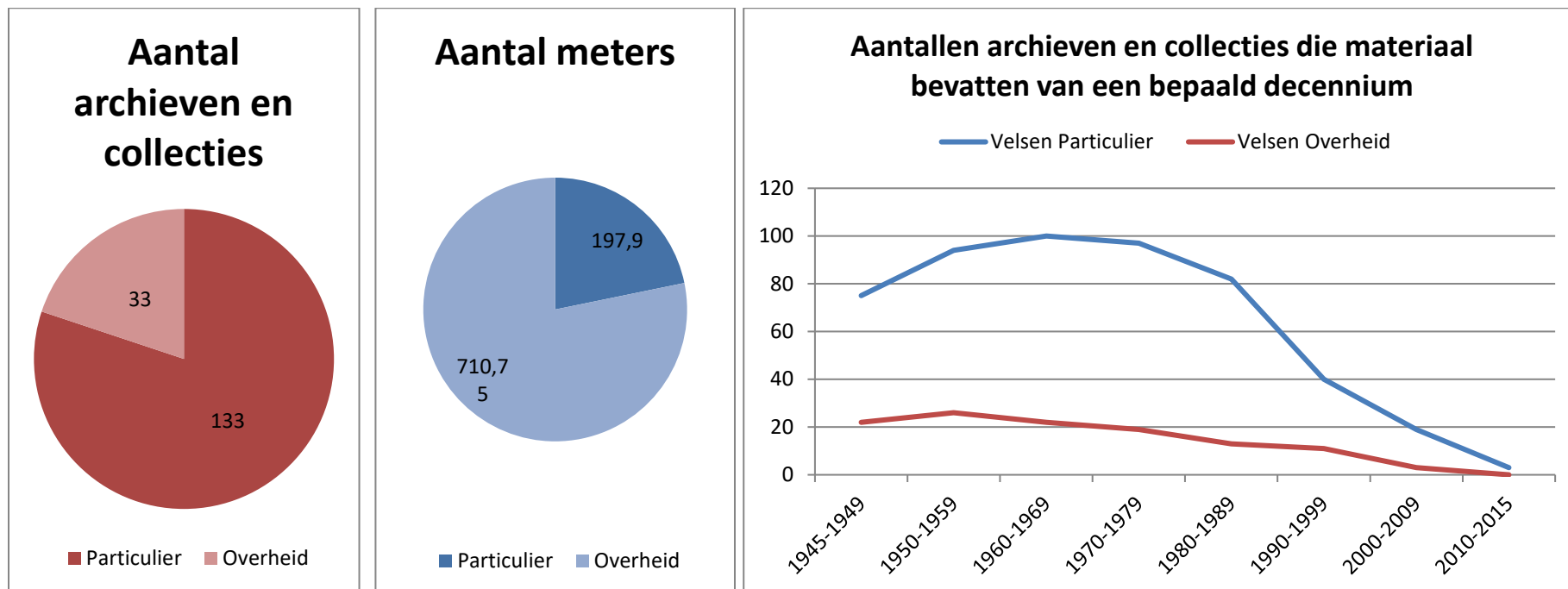
Kwantitatief

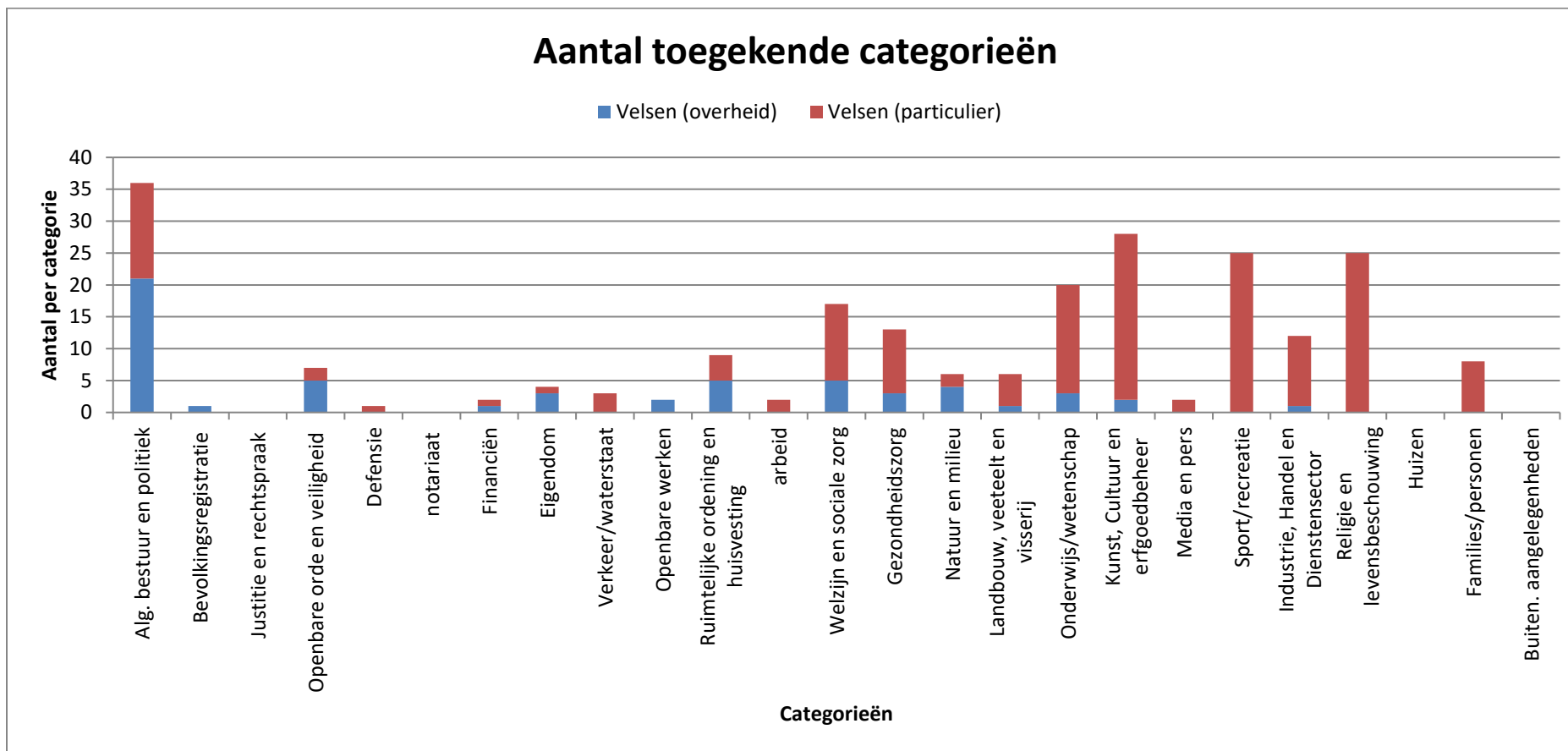

Velsen

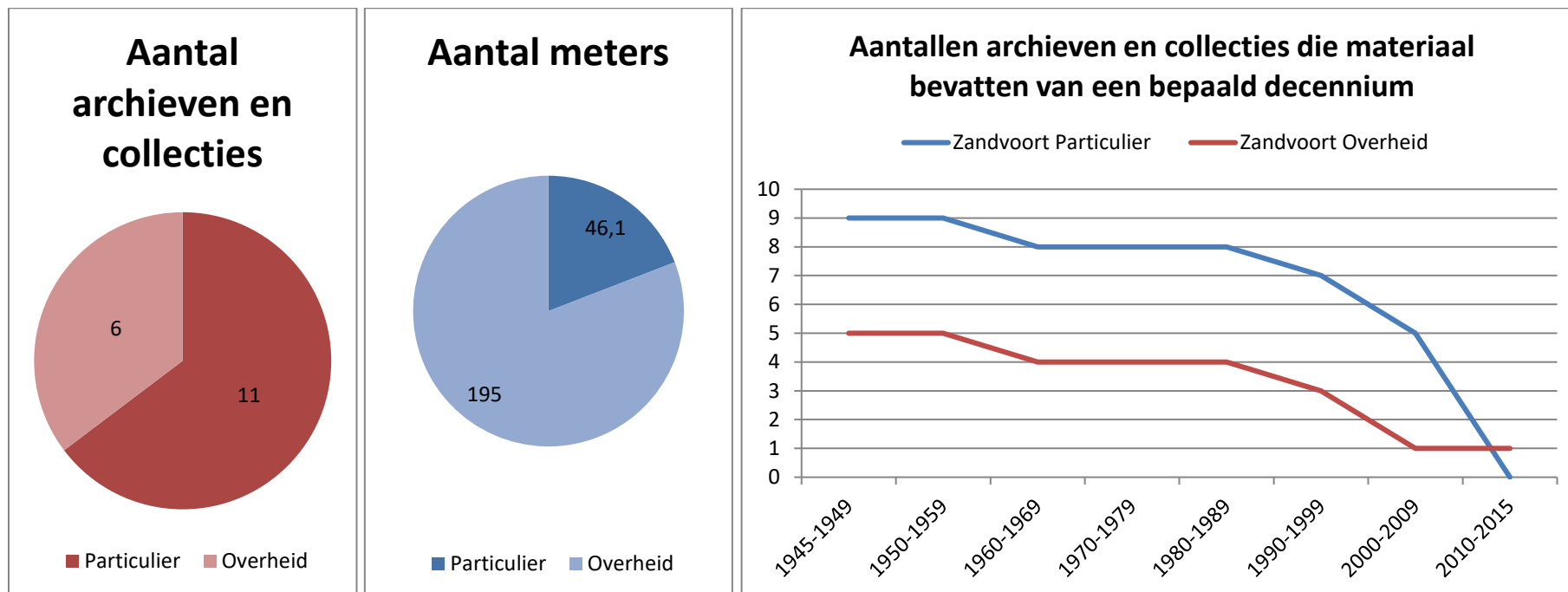
Kwantitatief

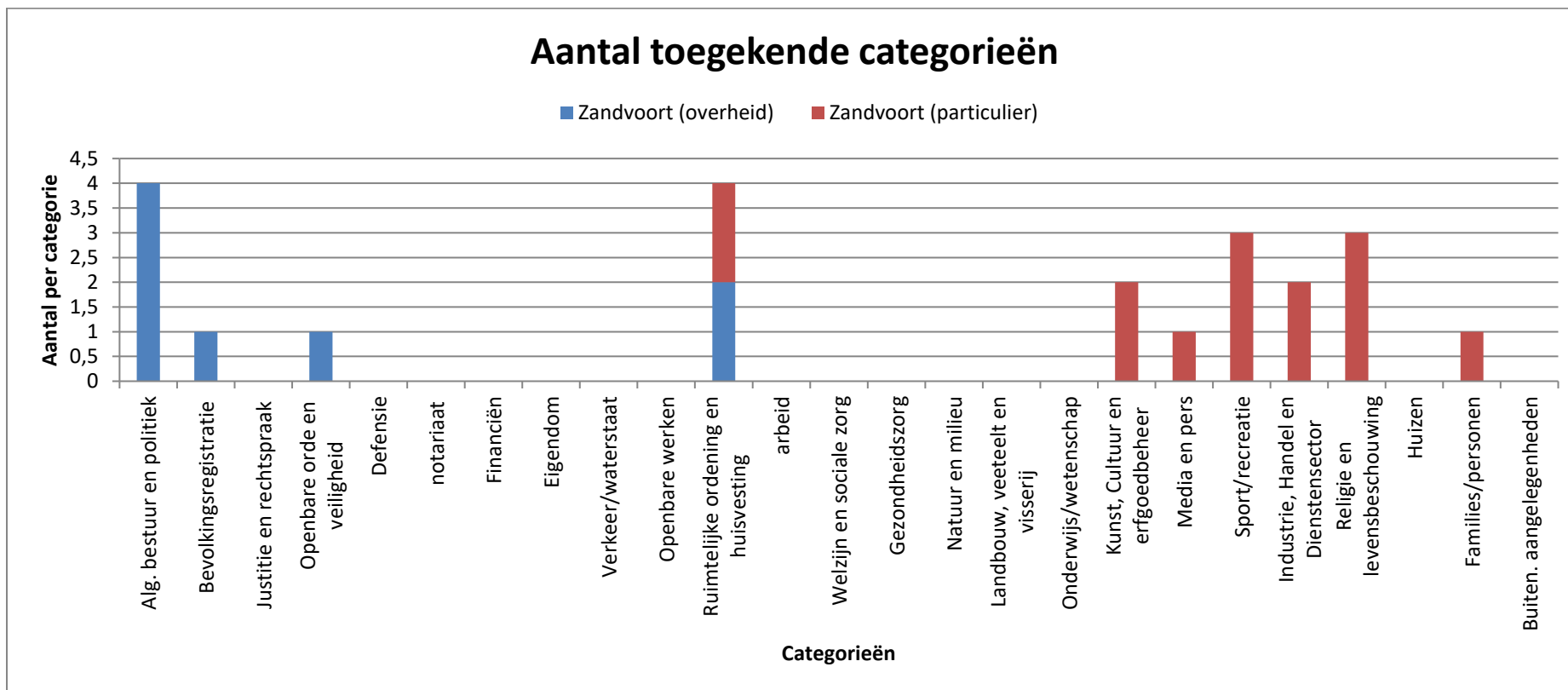

Zandvoort

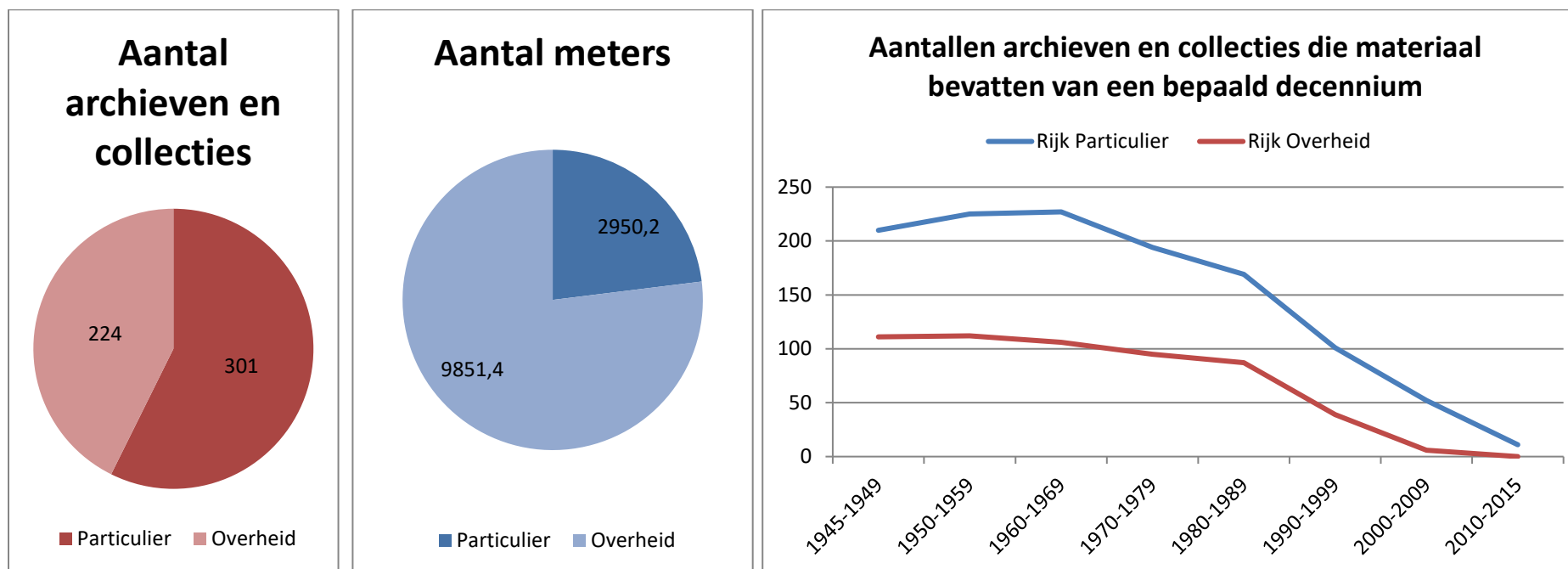
Kwantitatief

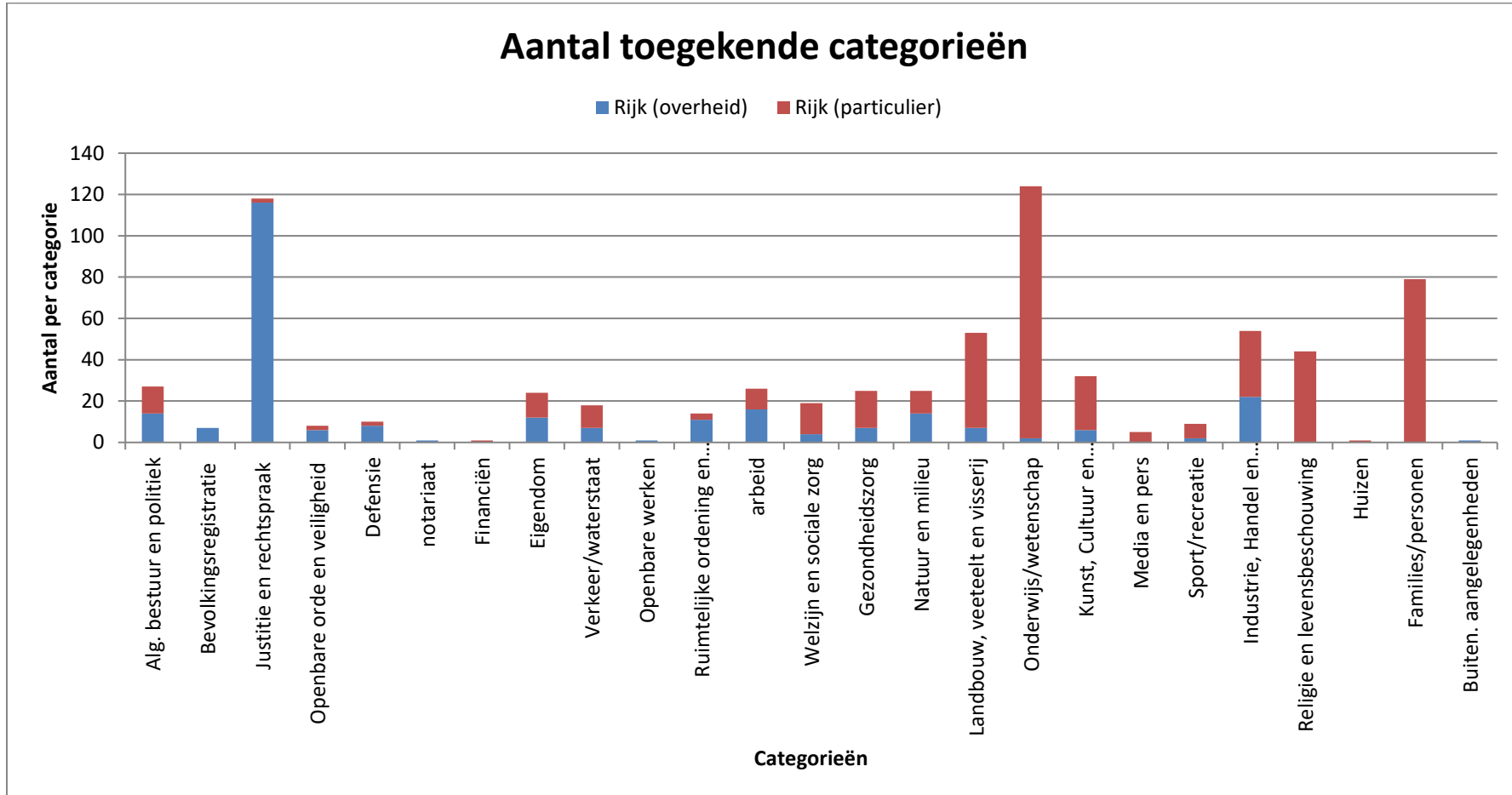

Rijk

Kwantitatief

Provincie Noord-Holland

Achtergrond:

De archieven die vallen onder de deelnemer Provincie Noord-Holland

Kwantitatief

